Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

ҚИШЛОҚ ҲАҚИҚАТИ

1990 йил 12 декабрь
ЧОРШАНБА
№ 283 (5.076).

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитетининг газетаси

1974 йил 1 январдан буён нашр этилади ◆ Душанбадан ташқари ҳар куни чиқади ◆ Баҳоси 3 тийин

Совет Иттифоқи Коммунистик партияси Марказий Қўмитасининг Пленуми тўғрисида

АХБОРОТ

1990 йил 10 декабрь куни Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг Пленуми иш бошлади. Пленум муҳокамасига қуйидаги масалалар киритилди:

1. Иттифоқ шартномасининг концепцияси ва партия ташкилотларининг вазифалари тўғрисида.
2. Марказий Комитетнинг амалий иши масалалари.

Биринчи масала юзасидан КПСС Марказий Комитетининг Бош котиби М. С. Горбачев маъруза қилди.

Пленум ишида КПСС Марказий Назорат комиссиясининг аъзолари, шунингдек жумҳурият партия комитетларининг, ўлка, вилоят ва округ партия комитетларининг КПСС Марказий органлари таркибига кирмаган биринчи котиблари, КПССдан сайланган ССЖИ халқ депутатлари партия рўзномалари ва ойномаларининг муҳаррирлари, баъзи идоралар ва ташкилотларнинг вакиллари қатнашмоқдалар.

Мунозарада Латвия Компартияси Марказий Комитетининг биринчи котиби А. П. Рубикс, Молдова Компартияси Марказий Комитетининг биринчи котиби П. К. Лучинский, Архангельск вилояти Ненецлар округи партия комитетининг биринчи котиби Ю. С. Романов, Совет Армияси ва Ҳарбий-Денгиз Флоти бош сиёсий бошқармасининг бошлиғи Н. И. Шляга, Эстония Компартияси Таллинн шаҳри Калинин район комитетининг биринчи котиби Л. Э. Аннус, Украина Компартияси Марказий Комитетининг биринчи котиби С. И. Гуренко, Белоруссия Компартияси Марказий Комитетининг биринчи котиби А. А. Малофеев, Калининград вилоят партия комитетининг иккинчи котиби А. С. Савкин, Қозоғистон ССЖ Олий Кенгашининг Раиси Е. М. Асанбоев, РСФСЖ Компартияси Марказий Комитетининг иккинчи котиби А. Н. Ильин, С. М. Киров номли Озарбайжон давлат дорилфунунининг кафедра мудири М. Ф. Меликова, Москвадаги «Мосавтотранс» тармоқлараро ишлаб чиқариш-транспорт бирлашмасига қарашли 16-автомобиль-йўл комбинатининг ҳайдовчилар бригадири И. Н. Фомин, Литва Компартияси (КПСС) Марказий Комитетининг биринчи котиби М. М. Бурокявичюс, Туркманистон ССЖдаги «Совет Туркманистони» колхоз-агрофирмасининг раиси М. Сопиев, ССЖИ Олий Кенгаши Миллатлар Кенгаши Раисининг ўринбосари Б. И. Олейник, Ўзбекистон Компартияси Бухоро вилоят комитетининг биринчи котиби Д. С. Ёдгоров, «ГАЗ» ишлаб чиқариш бирлашмаси Нижний Новгород автомобиль заводининг темирчиси Н. П. Кустарев, В. М. Ломоносов номидаги Москва давлат дорилфунуни иқтисод факультетининг доценти А. В. Бузгалин, Мариуполь шаҳридаги «Азовмаш» ишлаб чиқариш бирлашмасининг электр пайвандчиси В. А. Гайворонский, Кабарда-Болқория жумҳурият партия комитетининг биринчи котиби Б. М. Зумакулов, Ф. Э. Дзержинский номидаги Харьков ҳуқуқшунослик илмгоҳининг ректори В. Я. Таций, Пермь вилояти Березники шаҳридаги «Уралкалий» ишлаб чиқариш бирлашмаси кон комбайнининг машинисти Г. А. Смирнов, Ереван давлат дорилфунуни кафедра мудири Ю. И. Мкртумян, Меҳнат ва ижтимоий муносабатлар академиясининг кафедра мудири А. А. Сергеев, Украина ССЖ Олий Кенгашининг Раиси Л. М. Кравчук, ССЖИ маданият вазири Н. Н. Губенко, Вильнюс шаҳридаги «Сигма» Литва ишлаб чиқариш бирлашмасининг сайқалчиси С. Л. Толяутас сўзга чиқдилар.

Пленумда КПСС Марказий Комитетининг Бош котиби М. С. Горбачев нутқ сўзлади.

Таҳрир комиссияси номидан КПСС Марказий Комитетининг котиби А. С. Дзасохов сўзга чиқди.

11 декабрда КПСС Марказий Комитетининг Пленуми ўз ишини давом эттиради.

Киров райони улгуржи-чакана савдо комбинати раҳбарияти пойтахт аҳолисини мева, сабзавот ва полиз маҳсулотлари билан узлуксиз таъминлаш юзасидан қатор ибратли тадбирларни амалга оширмоқда. Куни кеча Дзержинский номли майдонда «Бободеҳқонга раҳмат» кўргазма-бозори ташкил этилгани бунинг исботи.

— Янги йил дастурхонига аталган бу ноз-неъматларни Тошкент, Наманган, Сурхондарё вилоятлари ва қўшни Қозоғистон жумҳурияти деҳқонлари етиштиришган, — дейди 20-дўкон мудири Абдулла Орипов. — Қаранг, ҳаммаси сархил. Шу боис Абдурасул Назаров, Гулчеҳра Отабоева, Вазира Носирова каби сотувчиларимизнинг меҳнатидан харидорлар ғоят мамнун бўлишмоқда.

СУРАТЛАРДА: «Бободеҳқонга раҳмат» кўргазма-бозоридан лавҳалар.

Н. МУҲАММАДЖОНОВ олган суратлар.

ИТТИФОҚ ДАВЛАТИМИЗНИ ЯНГИЛАЙЛИК

М. С. ГОРБАЧЕВнинг

КПСС Марказий Қўмитаси Пленумида 1990 йил 10 декабрда сўзлаган нутқи

Ўртоқлар!

Иттифоқ шартномаси тўғрисидаги масала нега ушбу Пленум муҳокамасига қўйилганини ҳаммамиз тушуниб турибмиз. Бу масала қайта қуриш, демократиялаш, социалистик янгиланиш мақсадини кўзловчи бутун йўлимизни давом эттириш учун жуда муҳим аҳамиятга эгадир.

Бизнинг ноёб этник таркибга эга бўлган, 150 дан ортиқ элатни бирлаштириб турган, улардан кўплари қадимий давлатчилик анъаналари соҳиби бўлган мамлакатимизда ижтимоий муносабатлардаги чуқур ўзгартишларни миллий муносабатлардан ажратиб бўлмайди. Қайта қуришнинг дастлабки қадамларидан бошлабоқ партия асосий йўл-йўриқлардан бири сифатида иттифоқдош жумҳуриятларнинг ҳуқуқларини ошириш, миллий сиёсатимиздаги жиддий янглишишларни, бир қанча халқларга нисбатан йўл қўйилган адолатсизликларни бартараф этиш йўлини тутди. КПСС XIX Бутуниттифоқ конференциясида миллий масалага катта эътибор берилди. Марказий Комитетнинг ўтган йилги сентябрь Пленумида шу масала юзасидан партиянинг Ҳаракат дастури қабул этилганлиги муҳим босқич бўлди. Албатта, XXVIII съезднинг қарорлари бизнинг бу соҳадаги фаолиятимиз асоси бўлади.

Бу ғоялар ССЖИ халқ депутатлари съезди ва Олий Кенгаши, жумҳуриятларнинг олий ҳокимият органлари қабул этган кўпгина ҳужжатларга асос қилиб олинганлиги бизнинг миллий масалага ёндашувимиз мамлакатнинг, унда яшовчи барча халқларнинг манфаатларига мос бўлиб тушаётганлигининг исботидир.

Бироқ, ўртоқлар, биз бу йўлни изчиллик билан турмушга татбиқ этишга муваффақ бўлинмаганини тан олишимиз керак. Амалий жараёнлар жуда мураккаб тарзда ривожланиб борди. Биз миллий заминдаги ўткир можароларга дуч келдик. Шу масалалар теварагида сиёсий кураш авж олиб кетди, бу курашга чинакам миллий кучларгина эмас, ҳаддидан ошган миллатчи-шовинист кучлар ҳам фаол қўшилдилар. Биз миллатчилик тамойилларига, жумладан, ўз сафларимизда ҳам муносиб зарба бера олмадик. Натижада баъзи жумҳуриятларнинг Компартияларида бўлиниш содир бўлди, бир қисм коммунистлар тушкунликка тушиб, байналмилалчилик қоидасидан чекинди, ҳолбуки, бу қоидага риоя этилмаса, социалистик қадриятларга садоқатли чинакам ишчи, халқ партияси бўлган эмас ва бўлиши ҳам мумкин эмас.

Биз бу мавзуда неча марталаб гапирганмиз ва у ҳақда гапираверамиз, чунки партия билан мамлакатнинг тақдирига тааллуқли масалалар ҳақида гап боряпти. Чунки КПСС ҳозир умумиттифоқ миқёсидаги бирданбир сиёсий куч бўлиб турибди. Гарчи партия ҳокимиятга ҳукмронликдан воз кечган бўлса ҳам, у кўп миллатли давлатимизнинг келажаги учун масъулиятни зиммасидан асло соқит қилмайди. Бу галги Пленумнинг вазифаси аввало тараққиётнинг бурилиш босқичида партиянинг мамлакат барча халқлари учун ҳаётий муҳим масала хусусидаги нуқтаи назарини: Иттифоқимиз сақланиб қоладими ва у қандай бўлиши керак?— деган масала хусусидаги нуқтаи назарини айтишдан иборатдир.

КПСС Иттифоқни сақлаб қолиш ва тубдан янгилаш тарафдоридир. Бу тактик тадбир эмас ва вазият тазйиқи остида кимгадир ён бериш ҳам эмас, балки партиянинг принципиал нуқтаи назаридир.

– Иттифоқ давлатини сақлаб қолиш мақсадга мувофиқлигининг ўзини шубҳа остига қўйишга уринаётган кишиларга жавобан биз қуйидаги далилларни келтиришимиз керак.

Бизнинг мамлакатимиз бамисоли яхлит танадек шакллантирилган. Неча ўн йиллар, ҳатто юз йиллар давомида йўлга қўйиб келинган алоқаларни узиш ва сўнгра уларни қайтадан тиклаш—барча халқларимизга беҳисоб зиён етказиш бўлур эди. Одамларнинг неча-неча авлодлари бунинг жабрини тортишларига тўғри келган бўлур эди. Башарти ҳозир шакллантирилаётган умумиттифоқ бозори ўрнига божхона тўсиқлари, мустақил валюталар ва ҳатто чегара қопқалари билан тўсиб қўйилган «бачки» бозорчалар пайдо бўлган тақдирда бой бериладиган жуда катта имкониятлар ҳақида гапираётганим ҳам йўқ. Ҳатто ҳозир ягона давлат шароитида қўшниларнинг ва мамлакатнинг манфаатларини ҳисобга олмай, хўжалик юритишга уринишлар жуда катта зиён етказди ва энди биз бу масалалар билан шошилинч равишда шуғулланишимиз керак.

Ҳозирги нуфус вазияти ҳам Иттифоқни, албатта, янгиланган шаклда сақлаб қолиш кераклигини исботловчи жуда кучли далилдир. Ўн миллионлаб кишилар ўз миллий-давлат тузилмаларидан ташқарида яшаб турибдилар, бошқа миллионлаб кишилар эса минглаб инсоний алоқалар билан боғланган. Мана шундай кўп кишини жойидан қўзғатиш, шу алоқаларни бузиш — мамлакатнинггина эмас, бутун дунёнинг ҳам турмушига фалокатли таъсир ўтказадиган ҳалокатга олиб бориш бўлур эди.

Шу муносабат билан биз чегараларни ўзгартира бошлашни талаб қилаётган, Потсдамга ишора этаётган сиёсатчилар билан қўшилиш бир ёқда турсин, фаол мавқеда туриб уларга қарши курашмоғимиз керак. Гўё муайян тарихий шароитлар бўлган эди, энди янги тарихий вазият вужудга келди. Келинглар, чегара масаласига қайтиб, бу чегараларни қайтадан бичайлик, деган гаплар айтилмоқда. Булар бориб турган сиёсий гижгижловчилардир.

Қочоқлар муаммоси одамлар билан бундай муомала қилиб бўлмаслигини, инсоний алоқалар сингиб кетган миллатлараро муносабатлар каби нозик муносабатларни ҳал қилиш учун сунъий схемаларни тиқиштириш ярамаслигини қатъий равишда эслатиб турибди. Ҳозирнинг ўзидаёқ қочоқлар сони бир неча юз минг кишига етди. Бу одамлар учун катта фожиадир, бинобарин давлат уларнинг қисматини енгиллаштириш учун ҳамма чораларни кўришга мажбур.

Одамларни мажбуран, аслида зўравонлик билан оммавий равишда кўчиришнинг ҳалокатли иқтисодий оқибатларини ҳам кўра билмоқ керак. Ҳақиқий аҳвол шундайки, бир қанча жумҳуриятлардаги мутахассисларнинг, малакали ишчиларнинг кўпчилигини кўпгина миллатларнинг вакиллари ташкил этади, уларнинг кетиб қолиши иқтисодиётга ва аҳолининг ҳаёт таъминотига салбий таъсир қилади. Чунончи, Ўрта Осиё жумҳуриятларида этник заминдаги зўравонликнинг авж олиши натижасида аҳоли кўчиб кетишининг ҳозирги суръатлари давом этадиган бўлса, икки-уч йилдан кейин замонавий, мураккаб ишлаб чиқаришда мутахассислар ва ишчилар мутлақо етишмай қолади.

(Давоми иккинчи бетда).

Ёруғ юз билан

Фарғона районидаги Охунбобоев номли жамоа хўжалиги оқ чашма бунёдкорлари катта ғалабани қўлга киритдилар. Давлатга 347 тонна серқаймоқ сут сотилиб, бу соҳадаги режа 108 фоиз бажарилди. Маҳсулотнинг асосий қисми юқори сортларга қабул қилинганлиги туфайли 3.470 сўм қўшимча ҳақ олинди. Сигирсоғарлар ўртасида мусобақа ҳаракати яхши йўлга қўйилганлиги, моддий рағбатлантиришга эътибор оширилганлиги ютуқни таъминлади. Бу борада Малика Матмусаева, Мўмина Ашурова, Кимёхон Бобобекова, Эътиборхон Турсунхўжаева сингари илғорларнинг ҳиссаси каттадир.

Хўжаликда чорвачилик сердаромад соҳага айланаяпти, Подадаги сигирлар зотини яхшилаш диққат марказида. Режадаги 145 та ўрнига 150 та соғлом бузоқ олишга эришилди. Айни дамда улар меҳр билан парвариш қилинаяпти. Чорва маҳсулдорлигини ошириш кўп жиҳатдан мустаҳкам озуқа базасига боғлиқ. Шу мақсадда қишлов учун 1.398 тонна дағал хашак, 1.557 тонна ширали озуқа жамғарилди. Молхоналар сифатли ремонтдан чиқарилган. Хўжалик бўрдоқибоқарлари давлатга 49 тонна гўшт топшириб, йиллик режани шараф билан уддаладилар. Қўйчилик, паррандачилик соҳасида қўлга киритилган ютуқлар ҳам қувончли. Эл дастурхонига 71 минг ўрнига 73 минг 300 дона тухум, 18 центнер ўрнига 21,9 центнер жун сотилди.

Шунингдек, райондаги «Партия XIX съезди» жамоа хўжалиги чорвадорлари ҳам қишловни беталафот ўтказиш учун астойдил меҳнат қилаётирлар. Говмишлардан 198 ўрнига 251 бош соғлом бузоқ олинди. Тармоқни ривожлантиришда оссеменатор Валижон Қўзиев, зоотехник Рўзибой Сангибоев, бузоқбоқар Каримжон Абдуллажоновлар куч-ғайратларини аяшмаяпти.

А. ТЎХТАСИНОВ,
«Қишлоқ ҳақиқати» мухбири.

Меҳнатга яраша даромад

ҲАЗОРАСП. «Коммунизм» жамоа хўжалигидаги оилавий ижарачилар мўл ҳосил етиштириш эвазига мўмай даромад оладиган бўлишди. Тайёрланган пахта хирмонининг салмоғи ҳар йилгидан зиёд. Шу сабабли манфаатдорлик ҳам юқори: пахтачиликнинг ўзидан жамоа хўжалиги кассасига 3 миллион 500 минг сўм даромад тушди. Ўтган йили барча пудратчи ва механизаторларга мавсум давомида 900 минг сўм иш ҳақи берилган бўлса, амалдаги йилда бир ярим ой мобайнида ушбу кўрсаткич 912 минг сўмни ташкил этди.

Йил охирламоқда. Олинган фойда, сарф-харажатлар ҳисоб-китоб қилинаяпти. Хомчўтларга қараганда, пахтакорлар бир неча минг сўм қўшимча ҳақ оладилар. Раҳима Аҳмедова, Гавҳар Болтаева сингари пудратчилар гектар ҳисобига 43—47 центнердан пахта ҳосили етиштиришди. Албатта, даромад ҳам шунга яраша. Меҳнати самарасидан баҳраманд бўлаётган деҳқоннинг кўнгли чоғ, кайфияти яхши. Шу боисдан ҳам хўжаликда қишки дала ишлари уюшқоқлик билан олиб борилаяпти.

Қ. БОБОЖОНОВА.

ОСЛОДА НОБЕЛЬ ТИНЧЛИК МУКОФОТИНИ ТОПШИРИШ МАРОСИМИ

ОСЛО, 10 декабрь. (ТАСС махсус мухбирлари Сергей Нешумов ва Александр Суриков). Бугун Норвегия пойтахтида Нобель тинчлик мукофотини топширишга бағишланган тантанали маросим бўлди.

1990 йилда ССЖИ Президенти М. С. Горбачев ана шу энг нуфузли халқаро мукофот лауреати бўлди. У ишлари ниҳоятда кўп бўлганлиги сабабли Ослога, анъанавий «Нобель даври»га кела олмади ва мукофотни олиш маросимида қатнашишни ўз шахсий вакили, ССЖИ ташқи ишлар вазирининг биринчи ўринбосари А. Г. Ковалевга топширди.

...Пойтахт ратушаси биносига ўрнатилган соат миллари 13.00 ни кўрсатиб турибди. Гуллар билан безатилган мажлислар залида маросимда қатнашиш учун таклиф этилган мингдан ортиқ киши тўпланган. Махсус ажратилган ўринларда Норвегия валиаҳди Харальд, унинг рафиқаси малика Сонья, қирол оиласининг аъзолари ўтиришибди. Норвегия Нобель комитетининг аъзолари, лауреатнинг шахсий вакили алоҳида, сал юқори жойда ўтиришибди. Залда стортинг депутатлари, вазирлар, жамоатчилик вакиллари, дипломатлар, журналистлар ҳозир бўлишган.

М. Глинканинг «Руслан ва Людмила» операсига ёзилган увертюра Норвегия радиоси оркестрининг ижросида янграйди. Норвегия Нобель комитетининг раиси Гидске Андерсон мукофотни таъсис этган Альфред Нобель тасвири туширилган минбар олдига келади.

Бу йил Нобель тинчлик мукофоти Совет Иттифоқи Президенти Михаил Сергеевич Горбачевга берилади, деди у. Норвегия Нобель комитети Шарқ ва Ғарб ўртасидаги муносабатларда рўй берган катта ўзгаришларга етакчилик қилгани учун уни ана шу мукофот билан тақдирлади. Президент Горбачев, шубҳасиз, бошқа кишилар ва бошқа миллатлар билан биргаликда ҳаракат қилди. Лекин биз унинг шахсий ҳиссасини равшан кўриб турибмиз ва унинг Совет Иттифоқи номидан сарфлаган куч-ғайратлари ҳал қилувчи аҳамият касб этди. Шунинг учун ҳам Нобель комитети шахсан уни 1990 йилда тақдирлаш ниятидадир.

Залда тўпланган одамлар ўринлардан туришади. Г. Андерсонхоним ҳозир бўлган кишиларнинг қарсаклари остида М. С. Горбачевнинг шахсий вакилига Нобель лауреати дипломи билан олтин медалини топширади.

А. Г. Ковалевга сўз берилади. У ССЖИ Президентининг топшириғига мувофиқ М. С. Горбачевнинг мурожаатномасини ўқиб эшиттиради.

Ратушада маросим тугаганидан сўнг М. С. Горбачевнинг шахсий вакили Нобель илмгоҳига борди ва унинг фаолияти билан танишди. У ерда мукофот пулини олиш учун А. Г. Ковалевга чек топширилди, бу йил ана шу мукофот 4 миллион швед кронасини ташкил этади.

Кечқурун Ослонинг марказий кўчаларида Норвегия касаба уюшмалари ва жамоат ташкилотлари 1990 йил Нобель тинчлик мукофоти лауреати шарафига уюштирган машъала сайли бўлиб ўтди.

ССЖИ Вазирлар Кенгашида

Меҳнаткашларнинг дам олиши учун қулай шароит яратиш ва иш вақтидан оқилона фойдаланиш мақсадида ССЖИ Вазирлар Кенгаши дам олиш кунини 1990 йил 29 декабрь шанба кунидан 31 декабрь душанба кунига кўчиришга, якшанба куни дам олинадиган олти кунлик иш ҳафтаси белгиланган корхоналар, муассасалар, ташкилотларда эса 30 декабрь якшанбадан 31 декабрь душанбага кўчиришга қарор қилди.

Шу қарорда беш кунлик иш ҳафтасида ишлайдиган корхона ва ташкилотларга касаба уюшма комитетлари билан келишиб 30 декабрда ишлашга ижозат берилди. Томонларнинг келишувига биноан, 30 декабрда ишланганлиги учун бошқа дам олиш куни берилиши ёки икки ҳисса миқдорда пул тўланиши мумкин. Ходимнинг истагига биноан бу кун ҳар йилги таътилга қўшилиб, унга таътил кунларида тўланадиган тартибда ҳақ тўланиши мумкин.

ИТТИФОҚ ДАВЛАТИМИЗНИ ЯНГИЛАЙЛИК

(Давоми. Боши биринчи бетда).

Халқларимизга Иттифоқ зарурлигининг яна бир сабаби шуки, бу—улар хавфсизлигининг ишончли кафолати ва халқаро обрў-эътиборнинг асосидир. Ҳозир жумҳуриятларимиз халқаро майдонга мустақил равишда чиқа бошладилар. Бунда уларнинг салмоғи ҳозирги жаҳон тартибининг тиргакларидан бири бўлган қудратли Иттифоқ давлати унинг ортида турганлиги билан белгиланади. Мана шу шак-шубҳасиз афзалликлардан воз кечилганида, агар лавозимларга интилаётган манфаатпараст тўдани эмас, балки халқни назарда тутадиган бўлсак, бирон-бир жумҳурият бундан ютиб чиқади, деб ўйламайман.

Ниҳоят, ҳозирги жаҳон тараққиётининг бутун тажрибаси Иттифоқни сақлаб қолиш кераклигини кўрсатиб турибди. Европада ҳам, бошқа қитъаларда ҳам мамлакатлар ва халқларнинг ўзаро боғланиши, яқинлашуви, уларнинг бирлашуви тамойили яққол кўриниб турибди. Бугина эмас: куч, маблағ, билимларни кооперациялашдан олинаётган манфаат тобора кўпроқ сезила бошлаган сари марказга интилувчан ҳаракат суръатлари ортиб бормоқда

Хуллас, КПСС —Иттифоқ тарафдори. Бу — бизнинг принципиал фикримиз

Биз эълон қилиб қўйилган нормалар билан сиёсий воқелик ўртасидаги тафовутни қатъият билан бартараф қилиш тарафдоримиз. Бу ўринда мен давлатимиз федерация деб аталса ҳам, аслида унитар давлат бўлиб келганлигини назарда тутаётганимни тушунаётгандирсиз. Кўп ўн йиллар давомида халқларимизнинг сон таркибида, уларнинг иқтисодиётида, маданиятида, миллий ўзлигини англашида жуда катта ўзгаришлар рўй берди. Мана шуларнинг ҳаммаси мамлакатнинг миллий-давлат тузилишида муносиб равишда ифодаланиши лозим. Шу йўлда олға силжишга ундайдиган яна бир сабаб қайта қуриш доирасида амалга оширилаётган ўзгартишлар мажмуи билан боғланган. Демократиялаш, мулкчилик муносабатларини ислоҳ қилиш, бозор иқтисодиётига ўтиш — мамлакатимизда рўй бераётган барча иқтисодий ва ижтимоий жараёнлар жумҳуриятларнинг, минтақаларнинг, меҳнат жамоалари ва фуқароларнинг ташаббускорлигини имкони борича авж олдириш учун шароит таъминлаб берадиган сиёсий тузилмаларни барпо этишни тақозо қилади.

Халқларимиз ўз тараққиётининг асосий масалаларини ҳал этишда мустақиллик берилишини қатъий қилиб айтганликлари жуда катта аҳамиятга эгадир, албатта. Ўтмишда жумҳуриятларнинг бирон қадам қўйишига мутлақо имкон бермаган маҳкамачилик системасининг уқубатли васийлигидан халос бўлиш муддаоси тушунарли ва мутлақо ҳаққонийдир. Социалистик йўлга садоқатли партия учун ўз сиёсатида омманинг хоҳиш-иродасини мужассамлаштиришга тайёрлик қонун бўлиши керак.

Биз худди шундай йўл тутиб кўпмиллатли давлатимизни федерация қоидалари асосида мустақил совет жумҳуриятлари Иттифоқига айлантириш тарафдори бўлиб майдонга чиқдик.

Шу тариқа КПСС иттифоқдош ва мухтор жумҳуриятлар олий ҳокимият органларининг мустақиллик тўғрисида қабул этаётган декларацияларига ўз муносабатини ҳам билдирди. Биз жумҳуриятларнинг мустақиллигини тўла-тўкис тан оламиз ва уни милатлараро муносабатларнинг бутун системасини соғломлаштириш, Иттифоқнинг ўзига янги сифат бахш этиш имконини берадиган қоида деб биламиз.

Ўз фикрининг ҳақлигига ишончи комил бўлган КПСС айирмачиликка қатъиян қаршидир. Айирмачилар мамлакат ичкарисида ва чет элларда афкор омманинг кўз ўнгида ўзларини озодлик ва демократия учун ғоявий курашчилар қилиб кўрастишга интилмоқдалар. Бунда совет фуқаролигидан маҳрум бўлишни мутлақо истамаётган неча юз минглаб кишиларнинг ҳуқуқи ҳақида гапирмаганда ҳам, оз сонли миллатларнинг қонуний манфаатларини поймол қилмоқдалар.

Айирмачиларни халқларнинг ҳақиқий орзу-умидлари қизиқтирмаётганлиги, улар муқаддас туйғуларни рўкач қилиб ўз режаларини рўёбга чиқариб олишга интилаётганликлари энди очиқ-ойдин кўриниб қолди. Баъзи миллатчи кайфиятдаги арбоблар «буюк» Литва, Украина, Молдова ва шу кабилар ҳақидаги шиорларни эълон қилиб, у ёки бу ҳудудларни ошкора даъво қила бошлаганликларига ҳам бепарво қараб бўлмайди. Бу нарса нималарга олиб келиши мумкинлиги ва ҳозирнинг ўзидаёқ нималарга олиб келганлиги ҳаммага яхши маълум.

Шуни очиқ айтаман: ҳозир мамлакатда ҳаддидан ошган ашаддий миллатчиликдан, миллатлараро адоватни авж олдиришдан ҳам каттароқ хавф-хатар йўқ. Биз бунга қарши кескин курашар эканмиз, қатъий ҳуқуқий мавқеда турамиз. Бу хусусда ҳеч қандай шубҳа-гумон бўлмаслиги учун шуни яна бир бор таъкидламоқчиман: КПСС миллатларнинг ўз тақдирини белгилашдан иборат сўзсиз ҳуқуқи, ҳатто ажралиб чиқиш ҳуқуқи тарафдоридир.

Аммо бу — ҳатто ҳокимият тепасида турган бўлса ҳам, бир гуруҳ кишиларнинг ҳуқуқи эмас, балки айни халқларнинг ҳуқуқидир. Қандай давлатда яшаш масаласи фақат референдум якунида ҳал этилиши мумкин. Башарти бирон-бир жумҳурият барибир ажралишга қарор берса, тегишли қонун талабларига албатта риоя этилган, барча фуқароларимизнинг ҳуқуқлари ва манфаатлари таъминланган ҳолдагина шундай қилиш мумкин бўлади.

Биз ўз нуқтаи назаримизни аниқ белгилаб олишимиз зарур бўлган муҳим масала жумҳуриятлар ва Иттифоқ ваколатларининг нисбатига тааллуқлидир. Аслида ҳозир мамлакатда ана шу масала теварагида ғоявий баҳс ва сиёсий кураш авж олиб кетди. Мана шу мунозараларнинг моҳиятини чуқурроқ ўрганадиган бўлсак, бунда биринчи галда гап моддий қадриятларни тасарруф этиш ҳуқуқи тўғрисида бормоқда. «Қонунлар уруши» деб аталмиш мунозара айни мана шундан бошланди. Мамлакатнинг миллий—давлат қурилиши қайта ўзгараётган ҳозирги пайтда, табиийки, давлат мулкига эгалик қилиш, турли даражадаги идораларнинг ваколатлари сингари масалалар юзасидан хилма-хил фикрлар пайдо бўлади, дейишлари мумкин. Агар ана шу баҳслар пировард натижада келишиб олинган қарорларни ишлаб чиқиш имконини берса, бундай даъвони бутунлай ўринли дейиш мумкин бўлур эди.

Афсуски, ваколатларни фарқлаб олиш жараёни назоратдан чиқа бошлади, ошкора рақобат тусини олди. Бу — фалокатли ҳодиса бўлиб, бундан иқтисодиётнинг бутун-бутун тармоқлари ҳаммадан кўра кўпроқ зарар кўради, танг аҳволга тушади, корхоналар ўртасидаги табиий алоқалар издан чиқади, давлат ва меҳнат интизоми негизларига путур етади. Мен 17 ноябрь куни Олий Кенгаш муҳокамасига тақдим этган ва Олий Кенгаш маъқуллаган сизларга маълум таклифларни ана шундай чидаб бўлмас аҳволга чек қўйиш муддаоси тақозо этган эди. Орадан бир ҳафта ўтгач халқ депутатлари съезди тегишли қонунни кўриб чиқади.

Масалани қуйидаги жиҳатдан ҳам ўртага қўймоқчиман. Биз мулк муносабатларини ислоҳ қилишга, одамни заводнинг, колхознинг, совхознинг эгаси қилишга, мулкни давлат тасарруфидан чиқариш йўлидан боришга, акционерлик, кооператив, халқ ижара корхоналарини ташкил этишга интиляпмиз. Жамоа эгалик қилган бундай корхона ҳозирнинг ўзидаёқ умумиттифоқ бозорининг асосий бўғини, унда қатнашувчи шахс, субъектдир. Мана ҳозир хўжалик раҳбарлари билан учрашувда корхона мулкининг кимга қарашли бўлиши масалаларидаги чалкашликлардан кўпгина корхоналар қийин аҳволга тушиб қолганлигини ва уларнинг фаолияти тўхтатиб қўйилиши мумкин бўлган ҳолатда эканлигини айтдилар. Гап шундаки, бу корхоналар барча жумҳуриятлар билан боғланган, шу тарзда ташкил топган. Агар корхоналар улкан бозор имкониятларидан фойдаланиб, янада жўшқин ривожланса, меҳнат унумдорлигини ўстиришга тезроқ омил бағишласа, янги жумҳуриятларнинг ҳам, Иттифоқнинг ҳам суверенитети энг яхши тарзда рўёбга чиқмайдими, ахир? Натижада ҳар бир киши кўпроқ иш ҳақи олади, оиласининг аҳволи яхшиланади; жумҳурият бюджетига ҳам, Иттифоқ бюджетига ҳам ва маҳаллий бюджетга ҳам ажратмалар миқдори ортади.

Биз ҳаммамиз шуни назарда тутишимиз керакки, ваколатларни фарқлаб олиш тўғрисидаги мунозара заминида Иттифоқ кучли суверен давлат бўладими ёки мужмал рамзий тузилма бўлиб қоладими? — деган катта сиёсий масала турибди. Ўйлайманки, бунинг жавоби аниқ.

Тўғри, бизнинг мақсадимиз — «Сўнгги Россия империяси»га барҳам беришдан иборат деб айтаётган оқимлар пайдо бўлди. Ана шу туҳматчиларга бундай жавоб бериш мумкин: жаноблар, сизлар 70 йилдан кўпроқ вақтга янглишдингиз. Россия империяси 1917 йилда барҳам топган. Тўғри мамлакатнинг шундан кейинги тарихида қораланиши лозим бўлган кўпгина воқеалар содир бўлган, бир қатор миллатларга муносабатда адолатсизликлар ва жиноятларга йўл қўйилган. Бироқ халқларимиз ССЖИ таркибида бирлашиб қўлга киритган улкан ғалабаларга соя ташлашга ҳеч ким муваффақ бўла олмайди. Ҳеч ким рус халқини бошқа халқларга нисбатан империя ҳукмронлигини амалга оширганликда айблай олмайди. Биздаги қийинчиликлар, азоб-уқубатлар ва ғам-алам ҳамманинг қисмати бўлди.

Шуни айтиш лозимки, баъзида умумийлик ва хусусийлик диалектикасини етарли даражада чуқур тушуниб етмаслик ҳам нотўғри ёндашувларга сабаб бўлмоқда. Кучли жумҳуриятлар— кучли марказ деган ифоданинг моҳияти шундан иборатки, Иттифоқ ўз вазифаларини бажара олиши ва жумҳуриятларга фойдали бўлиши учун унинг анча кенг доирадаги ваколатлари сақланиб қолиши керак. Бу ваколатларни жумҳуриятларнинг Иттифоқ идораларига юборилган вакиллари амалга оширишлари ғоят муҳимдир.

Келинглар, сиёсий иттифоқсиз иқтисодий алоқаларни сақлаб қолайлик, деган мулоҳаза ҳам бор. Аммо бундай таклиф билан чиқилганда, шундай қадамнинг барча муқаррар оқибатларига сергаклик билан баҳо бериш ва буни халққа тўғри айтиш керак. Мана шуларнинг ҳаммаси тўғрисида ошкора гапириш лозим. Одамлар алданиб қолмаслиги даркор. Чунки айирмачилар гуруҳига нафли бўлган нарсалар меҳнаткашларнинг мутлақ кўпчилиги учун ҳалокатлидир.

Умуман олганда Иттифоқни қайта ўзгартириш билан боғлиқ муаммоларга бизнинг ёндашувимиз ана шундай. Пленум баён этилган мулоҳазаларни қўллаб-қувватлайди, деб ўйлайман.

Энди **Иттифоқ шартномасининг лойиҳаси тўғрисида.** Лойиҳа ҳозирнинг ўзидаёқ кенг муҳокамага асос бўлди ва гарчи бу хусусда турли фикрлар билдирилаётган бўлсада, умуман лойиҳа қўллаб-қувватланмоқда. Бу — мамлакатимиз барча халқларининг манфаатларига мос келадиган, уларнинг Иттифоқни сақлаб қолиш ва янгилашга бўлган муддаоларини ўзида мужассамлаштирадиган тўла қонли ҳужжатни ишлаб чиқиш учун яхши заминдир. Жумҳуриятлар лойиҳа устида жамоа бўлиб ишлаш учун Москвага тўпланадиган ўзларининг нуфузли вакилларини ажратишлари тўғрисида келишиб олинди.

Сизлар шартнома матни билан таниш бўлганингиз учун уни батафсил шарҳлаб ўтиришимнинг зарурати йўқ. Баъзи жиҳатларигагина тўхталаман. Жумҳуриятлар ҳокимият ва бошқарув идораларининг хилма-хил тузилишида Иттифоқимиз шундай умумий пойдеворга асосланиши керакки, бусиз Иттифоқни ички зиддиятлар муқаррар емирган бўлур эди. Бу ўз-ўзидан равшан. Бундай пойдевор Иттифоқ шартномаси лойиҳасининг биринчи қисмида баён этилган демократия, инсон ҳуқуқлари ва умумбашарий қадриятлар, ижтимоий адолат ва ҳимояланиш, иқтисодий эркинлик, мулк шаклларининг хилма-хиллиги тўғрисидаги қоидалардан ҳам иборатдир. Жумҳуриятларнинг биргаликда миллий анъаналарни сақлаб қолиш ва ривожлантириш, таълим, фан ва маданият ишининг давлат томонидан қўллаб-қувватланишини таъминлаш, инсонпарвар маънавий қадриятлар жадал айирбошланишига ва ўзаро бойишига кўмаклашиш, мустаҳкам тинчлик учун, ядро қуролини тугатиш учун, инсониятнинг жаҳоншумул муаммоларини ҳал этишда давлатларнинг ҳамкорлиги ва бирдамлиги учун курашиш муддаолари тўғрисидаги фикрлари ҳам шулар жумласига киради.

Умуман лойиҳанинг биринчи қисми Иттифоқ Совет давлатининг ҳам иқтисодий, ҳам ижтимоий-сиёсий негизи деб баҳоланиши мумкин бўлган фикрлардан иборат.

Лойиҳанинг бошқа бир муҳим хусусияти шундан иборатки, унда ваколатларни шарҳлаш тўғрисидаги масала асосли тарзда ҳал этиб берилган, деб ўйлайман. Бир томондан, жумҳуриятларнинг мустақил давлат тарзида мавжудлиги ва ривожланишига бутунлай ва тўла-тўкис кафолат берилади, уларнинг бирлашиши Иттифоқ мустақиллигининг манбаи бўлиб хизмат қилади. Бошқа томондан, Иттифоқ идоралари давлатимизнинг давомийлигини сақлаб қолиш ва умумий вазифаларни муваффақиятли ҳал этиши учун уларга етарли ҳуқуқлар берилган.

Яна бир ғоят муҳим масала — Иттифоқ субъектлари тўғрисида гапирмоқчиман. ССЖИ Олий Кенгаши қабул қилган қонунга биноан эндиликда улар орасида иттифоқчи жумҳуриятларгина эмас, шу билан бирга мухтор жумҳуриятлар ҳам бор. Маълумки, уларнинг ҳаммаси мустақиллик тўғрисида ўз декларацияларини қабул қилдилар. Декларацияларда уларнинг иттифоқдош жумҳуриятлар таркибида бўлиши масаласи турлича ҳал этилади. Бу қанчалик муҳим ва мураккаб сиёсий, шунингдек ижтимоий-иқтисодий масала эканлигини гапиришнинг зарурати бўлмаса керак. Бу тарздаги ҳар қандай ўзгаришлар бир қатор оқибатларга сабаб бўлиши мумкин ва биз уларни яхши кўра билишимиз, пухта назарда тутишимиз лозим, албатта.

Бизнинг энг муҳим нуқтаи назаримиз шундан иборатки, кўп ёки кам сонли эканлигидан қатъи назар ҳар бир халқ ўз тақдирини ўзи белгилаш ва ўзини ўзи бошқариш ҳуқуқига эга. Ўз-ўзидан равшанки, ушбу масалани ҳал этишда ҳисобга олиниши зарур бўлган объектив ҳолатлар ҳам мавжуд. Ҳар қандай шиор, ҳар қандай қоида қўлланиши натижасида иш яхши юришганда, миллий ривожланиш, одамлар турмуши учун бирмунча қулай шароит вужудга келгандагина аҳамиятга эга бўлади. Ҳеч қандай шиор бирданбир мақсадга айланиб кетмаслиги лозим.

Хуллас, бу борада ҳали энг мақбул ечимларни излашда катта ишларни амалга ошириш керак бўлади. Бундай изланиш, табиийки, ваколатли идораларнинг иш доирасида олиб борилади, унда ўз-ўзидан равшанки, кенг жамоатчилигимиз ва илм-фан иштирок этади. Партиямиз ҳам шу билан боғлиқ масалалар туркумини ҳар томонлама кўриб чиқиши ва ҳар бир алоҳида ҳолатга татбиқан ўз мавқеини эгаллаши керак бўлади. Ушбу масалаларни алоҳида таъкидламоқчиман, чунки уларни фақат амалий тарзда ҳал этиш мумкин.

Биз, афтидан, шартномадаги қоидани қўллаб-қувватлаш учун барча асосларга эгамиз. Ана шу қоидага мувофиқ жумҳуриятлар бевосита, шунингдек бошқа жумҳуриятлар таркибида Иттифоқда қатнашишлари мумкин. Зотан, биринчи Иттифоқ шартномасини ҳам РСФСЖ делегацияси таркибига кирган кўпгина мухториятларнинг вакиллари имзолаганлигини эслатиб ўтишни истардим.

Ниҳоят, кўпгина коммунистлар, меҳнаткашлар нима учун шартнома лойиҳаси давлат номига ўзгариш киритмоқда? — деб бераётган саволга тўхталмоқчиман. Энг аввало бу нарса социализм йўлидан бораётганлигимизни ҳеч қандай тарзда ўзгартирмайди. Шартнома лойиҳасида биз социализм билан, унинг инсонпарвар, халқчил табиати билан боғлайдиган ғоялар ва қоидалар ўзининг ёрқин ифодасини топган. Лойиҳада давлатчилигимизнинг халқчил тусда бўлиши тўғрисидаги кўрсатма сақлаб қолинган. Мен бунда «Совет Иттифоқи» тушунчасини назарда тутяпман. Мамлакатимиз етмиш йилдан кўпроқ вақтдан буён дунёда шундай бўлиб келмоқда ва у бундан буён ҳам шундай бўлиб қолади.

Шартнома партиявий ҳужжат эмас, балки давлат ҳужжати бўлиб, у жумҳуриятлар баён этган турли нуқтаи назарларни ҳисобга олиш натижаси сифатида шаклланганлигини ҳам назарда тутиш лозим. Жумҳуриятларнинг баъзилари ўз номини ўзгартиришга қарор берганлиги маълум. Шунга биноан Иттифоқнинг номини ўзгартириш тўғрисидаги масала ҳам ўртага қўйилди. Шу нарса равшанки, мазкур масала янги Иттифоқ шартномасини қайсидир жумҳурият имзолаши учун тўсқинлик қилмаслиги зарур. Номида ижтимоий тузуми ифодаланган бирорта ҳам давлат дунёда деярли йўқлиги ҳам далил қилиб келтирилади.

Бу масала ҳали узил-кесил ҳал этилмади, аммо у қандай ҳал этилмасин, такрор айтаманки, бу нарса давлатимиз табиати ва унинг сиёсати йўналиши ўзгарганлигини билдирмайди. Улар ижтимоий адолат ва ҳимояланишга, барча меҳнаткашлар манфаатларини таъминлашга асосланган социалистик йўналишлар бўлиб қолади.

Марказий Комитет Пленуми ўз нуқтаи назарини билдирадиган яна бир муҳим масала бор. У ҳам бўлса, **Иттифоқни қайта ўзгартиришни қандай тартибда ва қайси муддатларда амалга ошириш мақсадга мувофиқлигидир.** Тахминан қуйидагича: келинглар шошма-шошарлик қилмайлик, мустақиллик тўғрисидаги декларацияларга мувофиқ жумҳуриятлар мустақиллигини мустаҳкамлайлик, Конституцияни қабул қилайлик, сўнгра эса Иттифоқ шартномаси тўғрисида ўйлаймиз, деган ёндашув ҳам бор.

Жумҳуриятларнинг янги Конституцияларини ишлаб чиқиш — муҳим иш, албатта. Бироқ бунда Иттифоқнинг жумҳурият ҳаётидаги мавқеи ва ўрни тўғрисидаги масалага муттасил дуч келинишини назарда тутиш лозим. Очиғини айтганда, жумҳуриятнинг Иттифоқ давлатидаги иштирокидан келиб чиқадиган барча алоқаларни ҳисобга олмай, аслида Конституциянинг вазифаси бўлган сиёсий, иқтисодий турмуш тарзини қандай қилиб аниқлаш мумкинлигини тасаввур этиш қийин. Бу масаланинг бир томонидир. Бошқа томондан эса — 15 та Конституция юзага келганда биз ҳаммамиз қандай аҳволда қоламиз ва қай тарзда келишиш йўлини излаймиз? Умумий фикрга келиш, эндигина қабул қилинган Конституцияларга қайтиш ва уларга тузатишлар, эҳтимол, баъзида муҳим тузатишлар киритиш керак бўлади. Бу эса ижтимоий-сиёсий вазиятнинг кескинлашувига сабаб бўлади. Бундай ҳолатда биз Ильичнинг қуйидаги гапларини ёдда тутишимиз лозим: умумий масалаларни аниқлаб олмай туриб, хусусий масалаларни ҳал этишга киришма. Акс ҳолда ҳамма вақт умумий масалаларга дуч келаверасан.

Бу фикр катта ўзгаришлар рўй бераётган жумҳуриятларга нисбатан айниқса тўғридир. Улар Иттифоқда ўзларининг ўрнини аниқлаб олмаса, уларнинг таркибига кирадиган давлат ва миллий-ҳудудий тузилмалар билан ўз муносабатларини аниқлаб олишлари жуда мушкул бўлади.

Мудофаа, хавфсизлик, ташқи иқтисодий алоқалар, энергетика, транспорт, яъни Иттифоқ доирасида куч-ғайратларни бирлаштириш йўли билан таъминланиши кўзда тутилаётган барча соҳалар сингари давлат бошқарувининг ғоят муҳим масалалари Конституцияда қандай ҳал этилади, деган савол туғилади.

Ҳозирги вақтда энг муҳими жумҳуриятлараро битимлар тузишдир, деган нуқтаи назар ҳам бор. Шубҳа йўқки, бу жумҳуриятлар ҳамкорлигини ривожлантиришга кўмаклашиши ва шу тариқа кўп томонлама алоқаларнинг моддий базасини мустаҳкамлаши мумкин. Бунда фақат ана шу битимларни Иттифоқ шартномасига ва умумиттифоқ бозорига қарама-қарши қўйиш ва бунинг устига уларни ана шу битимлар билан алмаштириш назарда тутилмаган тақдирдагина шундай бўлиши мумкин.

Мана шунинг учун ҳам жумҳурият Конституциялари ва жумҳуриятлараро битимлар хусусида иш олиб борилаётганда Иттифоқ шартномасини тайёрлаш ва имзолаш йўлидан қатъий бориш, шартнома имзолангунга қадар Иттифоқни ўзгартириш билан боғлиқ янги қоидаларни давлатимиз тузилмасига жорий этиш мумкин ва зарур, деб ҳисоблаймиз. Қайта қуришнинг дастурий мақсадларигина эмас, шу билан бирга мамлакатни тангликдан олиб чиқишнинг долзарб эҳтиёжлари ҳам шуни тақозо этмоқда. Сизларга маълумки, эслатиб ўтилган таклифлар асосида 17 ноябрдан бошлаб ижроия ҳокимиятини, қонунчилик ва ҳуқуқ-тартиботни мустаҳкамлашга, озиқ-овқат билан боғлиқ аҳволни тезроқ барқарорлаштиришга ва бошқа долзарб муаммоларни ҳал этишга қаратилган туркум амалий чоралар кўрилмоқда.

Бугунги кунда партия олдида Иттифоқни сақлаб қолиш ва янгилаш йўлида мамлакатда қудратли сиёсий кайфиятни вужудга келтиришга бутун чоралар билан кўмаклашиш вазифаси турибди. Бу иттифоқдош жумҳуриятлар Компартиялари учун ҳам ҳал қилувчи имтиҳондир.

Ўртоқларимизнинг бир қисми шиддатли сиёсий кураш шароитига бардош беролмай, йўлдан чалғиганлигини эътироф этиш керак. Баъзилар миллатчилар ва шовинистлар олдида таслим бўлганлиги аччиқ ҳақиқатдир. Болтиқ бўйида, Украинанинг Ғарбий вилоятларида, бошқа районларда оппозицияда иш кўраётган коммунистларга осон бўлмаяпти. Улардан кўпчилигининг руҳи тушмади, вазиятга мувофиқ иш кўриш учун ўзларида куч топдилар, танлаб олган йўлимизни, социалистик қадриятларни қаттиқ туриб ҳимоя қилмоқдалар.

Партия комитетлари, бошланғич ташкилотлар халқ депутатлари Советларида тузилган фракциялар ва гуруҳлар билан фаол иш олиб боришлари, бошқа сиёсий оқимларнинг вакиллари билан фикрлашиб олишлари, Иттифоқни сақлаб қолиш ва янгилаш учун кенг демократик ҳаракатни ташкил этишгача умумий йўлни ишлаб чиқишлари керак бўлади. Агар айирмачиларнинг ниятлари устун келса, халқлар қандай хавф остида қолиши мумкинлигини ҳар бир одам тушуниб етиши даркор. Бу иш қанчалик мураккаб бўлмасин, муваффақият учун асослар бор.

Халқларимизни ўтмишда бирлаштириб ва жипслаштириб турган барча нарсаларни сақлаб қолишга, авайлаб асрашга бўлган кучли интилиш халқимиз онгида сақланиб қолаётганлиги бугунги кунда ҳам ўзаро ёрдам ва мададга таяниш имконини беради. Қисқа қилиб айтадиган бўлсак, совет кишилари баъзи сиёсатчилар тушунишни истамаётган нарсани: биргаликда қийинчиликларни енгиш, мамлакатни юксалтириш, унинг бутун имкониятини намоён этиш бир мунча осон эканлигини яхши тушунадилар.

Совет Социалистик Жумҳуриятлари Иттифоқи Президентининг ФАРМОНИ

ССЖИ КОСМОНАВТ-УЧУВЧИСИ Г. М. МАНАКОВГА СОВЕТ ИТТИФОҚИ ҚАҲРАМОНИ УНВОНИ БЕРИШ ТЎҒРИСИДА

«Мир» орбитал илмий-тадқиқот комплексида космик парвозни муваффақиятли амалга оширгани ва бунда мардлик ҳамда қаҳрамонлик кўрсатгани учун ССЖИ космонавт-учувчиси Геннадий Михайлович **Манаковга Совет Иттифоқи Қаҳрамони** унвони берилсин ва Ленин ордени ҳамда «Олтин юлдуз» медали топширилсин.

Совет Социалистик Жумҳуриятлари Иттифоқи Президенти М. ГОРБАЧЕВ.

Москва, Кремль.
1990 йил 10 декабрь.

Совет Социалистик Жумҳуриятлари Иттифоқи Президентининг ФАРМОНИ

ЎРТОҚ Г. М. МАНАКОВГА «ССЖИ КОСМОНАВТ-УЧУВЧИСИ» УНВОНИ БЕРИШ ТЎҒРИСИДА

«Мир» орбитал илмий-тадқиқот комплексида космик парвозни амалга оширганлиги учун ўртоқ Геннадий Михайлович Манаковга «ССЖИ космонавт-учувчиси» унвони берилсин.

Совет Социалистик Жумҳуриятлари Иттифоқи Президенти М. ГОРБАЧЕВ.

Москва, Кремль.
1990 йил 10 декабрь.

Совет Социалистик Жумҳуриятлари Иттифоқи Президентининг ФАРМОНИ

ИККИ МАРТА СОВЕТ ИТТИФОҚИ ҚАҲРАМОНИ ССЖИ КОСМОНАВТ-УЧУВЧИСИ Г. М. СТРЕКАЛОВНИ ОКТЯБРЬ РЕВОЛЮЦИЯСИ ОРДЕНИ БИЛАН МУКОФОТЛАШ ТЎҒРИСИДА

«Мир» орбитал илмий-тадқиқот комплексида космик парвозни муваффақиятли амалга оширгани ва бунда мардлик ҳамда қаҳрамонлик кўрсатгани учун икки марта Совет Иттифоқи Қаҳрамони ССЖИ космонавт-учувчиси Геннадий Михайлович Стрекалов **Октябрь революцияси** ордени билан мукофотлансин.

Совет Социалистик Жумҳуриятлари Иттифоқи Президенти М. ГОРБАЧЕВ.

Москва, Кремль.
1990 йил 10 декабрь.

Совет Социалистик Жумҳуриятлари Иттифоқи Президентининг ФАРМОНИ

ЯПОНИЯ ФУҚАРОСИ ТАДҚИҚОТЧИ-КОСМОНАВТ ТОЕХИРО АКИЯМАНИ ХАЛҚЛАР ДЎСТЛИГИ ОРДЕНИ БИЛАН МУКОФОТЛАШ ТЎҒРИСИДА

«Мир» орбитал илмий-тадқиқот комплексида космик парвозни муваффақиятли амалга оширгани, Совет Иттифоқи билан Япония халқлари ўртасида ҳамжиҳатлик, дўстлик ва ишончни мустаҳкамлаш ишига катта ҳисса қўшгани учун Япония фуқароси тадқиқотчи-космонавт **Тоехиро Акияма Халқлар Дўстлиги** ордени билан мукофотлансин.

Совет Социалистик Жумҳуриятлари Иттифоқи Президенти М. ГОРБАЧЕВ.

Москва, Кремль.
1990 йил 10 декабрь.

Совет Социалистик Жумҳуриятлари Иттифоқи Президентининг ФАРМОНИ

ЯПОНИЯ ФУҚАРОСИ ТАДҚИҚОТЧИ-КОСМОНАВТ РЕКО КИКУТИНИ ХАЛҚЛАР ДЎСТЛИГИ ОРДЕНИ БИЛАН МУКОФОТЛАШ ТЎҒРИСИДА

Совет Иттифоқи ва Япония халқлари ўртасида ҳамжиҳатлик, дўстлик ва ишончни мустаҳкамлаш ишига катта ҳисса қўшганлиги учун Япония фуқароси тадқиқотчи-космонавт **Реко Кикути Халқлар Дўстлиги** ордени билан мукофотлансин.

Совет Социалистик Жумҳуриятлари Иттифоқи Президенти М. ГОРБАЧЕВ.

Москва, Кремль.
1990 йил 10 декабрь.

ТАШКИЛИЙ МАСАЛАЛАР КЎРИБ ЧИҚИЛДИ

10 декабрь куни ССЖИ Олий Кенгаши Миллатлар Кенгашининг мажлиси бўлиб ўтди, мажлисда ташкилий масалалар кўриб чиқилди.

Валентина Сергеевна **Клибик** Миллатлар Кенгаши Раисининг ўринбосари этиб сайланди.

Чингиз Тўрақулович **Айтматов** ССЖИнинг Буюк Люксембург герцоглигидаги фавқулодда ва мухтор элчиси этиб тайинланганлиги муносабати билан у Миллатлар Кенгаши маданият, тил, миллий ва байналмилал анъаналар, тарихий меросни муҳофаза қилиш масалалари комиссиясининг раиси вазифасидан озод этилди.

(ТАСС).

Сайёрамиз нафаси

Э. А. Шеварднадзе билан Ж. Бейкернинг учрашуви

ХЬЮСТОН. (Техас штати), 11 декабрь. (ТАСС). Душанба куни бу ерда ССЖИ ташқи ишлар вазири Э. А. Шеварднадзенинг АҚШ Давлат котиби Ж. Бейкер билан музокаралари бошланди.

Узоқ давом этган икки суҳбат чоғида кўпгина халқаро муаммолар ва Совет-Америка икки томонлама муносабатлари масалалари ҳақида гаплашиб олинди. Қуролсизланиш мавзуига, жумладан стратегик ҳужум қуролларини қисқартириш тўғрисидаги шартномани узил-кесил ишлаб чиқишга асосий эътибор берилди. Форс кўрфазидаги вазият тангликдан тинч йўл билан чиқиш мақсадида жамики дипломатик ва сиёсий имкониятларни ишга солиш учун «холис ирода муҳлати»дан фойдаланиш нуқтаи назаридан муҳокама қилинди.

Вазирларнинг суҳбатлари амалий, ишчанлик муҳитида ўтмоқда, Экспертлар жалб қилинмоқда. Экспертлар ҳам айни вақтда ишчи гуруҳларда мажлислар ўтказишмоқда.

Эрталабки суҳбат билан кечки суҳбат ўртасидаги танаффус вақтида Э. А. Шеварднадзе билан Ж. Бейкер Хьюстондаги Л. Жонсон номли космик тадқиқотлар марказини бориб кўрдилар. Улар марказ раҳбарияти билан учрашдилар, кўп марта фойдаланиладиган «Шаттл» кемасининг ва космик станциянинг макетларини кўздан кечирдилар. Сўнгра Э. А. Шеварднадзе билан Ж. Бейкер учишни бошқариш марказига таклиф этилди, шу ерда улар бўлиб ўтган алоқа сеанси давомида орбита бўйлаб учиб юрган «Колумбия» кемасининг экипажи билан суҳбатлашдилар.

Сешанба куни вазирларнинг музокаралари давом эттирилади. 12 декабрь куни Вашингтонда Э. А. Шеварднадзе АҚШ Президенти Ж. Буш билан учрашади.

ДЕМОКРАТИК КУЧЛАР ИТТИФОҚИ

● СОФИЯ

Болгариядаги бир қанча партиялар ва ижтимоий-сиёсий ташкилотларнинг уюшмаси — демократик кучлар иттифоқининг миллий конференцияси шанба ва якшанба кунлари Пловдивда бўлиб ўтди. Конференцияда демократик кучлар иттифоқининг ҳозирги шароитдаги фаолияти стратегияси, тактикаси, унинг ташкил этилиши масалалари муҳокама қилинди.

БОСҚИНЧИЛАРНИНГ ЯНА БИР ҚУРБОНИ

● ДАМАШҚ

Ғазо минтақасидаги Бани-Сухайл қишлоғида истиқомат қилувчи 25 яшар фаластинлик Муҳаммад ал-Маданий исроилликларнинг яна бир қурбони бўлди. У якшанба куни Исроил аскарлари ўқидан жароҳатланиб, қон кетишидан ҳалок бўлди. Аскарлар уни ўз уйидан ҳайдаб чиқаришга уринган эдилар.

Қуддус яқинидаги Салван ва ал-исавийя қўрғонларида бир неча киши резина ўқлар тегиб жароҳатланди ва кўзни ёшлантирувчи газлардан заҳарланди. Шаҳарнинг ўзида Исроил маъмурлари қаршиликка даъват қилувчи варақаларни тарқатиб юрган ўн нафар арабни қамоққа олдилар.

(ТАСС).

СЎНГГИ СОАТДА

● БЕЛГРАД

Сербияда Урушдан кейинги даврда биринчи марта якшанба куни кўп партияли асосдаги сайлов айтарли ғалвасиз ва сайловчиларнинг юксак фаоллиги билан ўтди. Марказий сайлов комиссиясининг вакиллари Югославиянинг ушбу энг катта жумҳуриятидаги овоз беришнинг боришини Белградда журналистлар билан учрашувда мана шундай таърифлади.

Шу билан бирга ҳали фуқароларнинг иштироки ва овозларнинг тақсимланиши тўғрисидаги аниқ маълумотлар йўқ. Комиссия вакилларининг айтишича, якшанба кунги сайлов натижалари сешанба куни кечқурун эълон қилинади.

● ПАРИЖ

Франция Европа ҳамжамияти бошқа мамлакатлардан намуна олиб, ССЖИга ёрдам беришга қарор қилди. Унга дори-дармон ва озиқ-овқат етказиб берадиган бўлди. Инсонпарварлик фаолияти билан шуғулланувчи давлат котиби Бернар Кушнер РМС радиостанцияси эшиттиришида гапириб шуни маълум қилди. Давлат котибининг айтишича, бу ёрдам бир қанча энг зарур моллар етишмаслигига дуч келган ССЖИнинг «шошилинч эҳтиёжлари»ни қондиришга қаратилади, аммо ёрдамнинг ҳажми ҳали аниқ айтилмаяпти.

(ТАСС).

Ўзбекистон Коммунистик партияси XXII съездининг иккинчи босқичи

ЖУМҲУРИЯТДАГИ ИЖТИМОИЙ-СИЁСИЙ ВАЗИЯТ ҲАМДА ЎЗБЕКИСТОН КОМПАРТИЯСИНИ ТАШКИЛИЙ-СИЁСИЙ ЖИҲАТДАН МУСТАҲКАМЛАШ ВА ИҚТИСОДИЁТНИ БОЗОР МУНОСАБАТЛАРИГА ЎТКАЗИШГА ТАЙЁРГАРЛИК БОРАСИДАГИ ВАЗИФАЛАР ТЎҒРИСИДА МАРКАЗИЙ ҚЎМИТАНИНГ ЎЗБЕКИСТОН КОМПАРТИЯСИ XXII СЪЕЗДИ (ИККИНЧИ БОСҚИЧИ)ГА МАЪРУЗАСИ ЮЗАСИДАН МУЗОКАРАЛАР

(Давоми. Боши рўзноманинг ўтган сонларида).

ЗАРАФШОН ШАҲАР ПАРТИЯ ҚЎМИТАСИНИНГ БИРИНЧИ КОТИБИ

О. Э. ВЕНТЛАНД нутқидан

Съезд муҳокама қилаётган ҳужжатлар жумҳуриятда ҳам, Иттифоқда ҳам сиёсий кучларнинг жойлашишини ўзгартиришга қодир. Муҳокама қилинаётган материаллар ҳақидаги мулоҳазалар бир хил эмас. Зарафшонлик коммунистларнинг Устав лойиҳаси тўғрисидаги таассуротларини айтиб ўтмоқчиман.

Ҳозир мамлакатдаги сиёсий вазият чигаллашиб бормоқда, Иттифоқ ичида марказдан қочишга интилувчи кучлар кучаймоқда, КПСС ССЖИнинг яхлитлигини сақлаб турган, шу борада ҳаракат қилаётган ягона сиёсий тузилмадир. Бинобарин, биз, коммунистлар ҳар бир жумҳурият партия ташкилотини ташкилий жиҳатдан расмийлаштириш йўлига ўтсак, бу билан ана шу жараённи тезлаштирамиз. Шу сабабли, менимча, иттифоқдош жумҳуриятлар Коммунистик партияларининг мустақиллиги тўғрисидаги қоида етарли даражада ишонарли эмас. Жумҳуриятнинг иқтисодий ва ижтимоий вазифаларини амалга ошириш учун ҳақиқатан ҳам давлат суверенитети зарурлигини яхши тушунамиз.

Ҳаракат дастури пухта ўйланган, у жумҳуриятдаги воқеликка асосланиб тайёрланган ҳужжатдир, шунинг учун ҳам Ҳаракат дастури ҳар томонлама қўллаб-қувватланмоқда. Бизга, Ўзбекистон коммунистларига, КПСС Устави доирасида ўзимиз қабул қилмоқчи бўлган Дастурни бажаришимизга нима тўсқинлик қилади? Бунинг устига, Ўзбекистон Компартияси Уставининг лойиҳаси аслида КПСС Уставини тўлдиради. Уставимизни ўзимиз режалаштираётган ишларни ва хусусан Ҳаракат дастурини ишлаб чиқиш воситаси билан таъминлаш муҳимдир. Бундай восита амалда мавжуд, лекин ҳозирча энг юқори бўғинларда етарли даражада аниқ эмас.

Масалан, жумҳуриятда одамларнинг турмуши яхшилашга қаратилган бир қанча жиддий ҳужжатлар— қонунлар, фармонлар ва бошқалар ишлаб чиқилди. Натижада биз фақат Президентнинг, унинг Вазирлар Маҳкамасининг ишларини кўриб турибмиз. Мен у ёки бу ҳужжатларни тайёрлаш чоғида Марказий Қўмита, коммунистлар иштирок этмаяпти, демоқчи эмасман. Аммо биз буни кундалик турмушда кўряпмизми? Марказий Қўмита аъзолари ва Марказий Қўмитанинг котиблари ҳукумат қабул қилган бирорта ҳужжатни ишлаб чиқишда ташаббускор бўлганлиги матбуотда бирор марта акс этдими?

«Қуйи» бўғинда ҳам худди шундай вазият кўзга ташланмоқда. Маҳаллий кенгашларда ҳам жумҳурият идоралари қандай ишлаётганлигига қараб турамиз, улар нима ишни қилса, биз ҳам шуни қиламиз.

Яна бир гап. Компартия Марказий Қўмитаси қабул қилаётган қарорлардан шу вақтгача бўлганидек, жумҳуриятдаги барча партия ташкилотларига нусха кўчириш ярамайди. Ҳозир фақат ўзига хос хусусиятлари бўлган регионлар яққол намоён бўлиб қолди. Бу эса қабул қилинаётган ва қабул қилинган қонунларни идрок этишда ҳам кўриниб турибди. Қонун лойиҳаларини ва ҳужжатларни тайёрловчилар бутун жумҳуриятнинг, ундаги барча минтақаларнинг ҳаёти, нафасини ҳис этишлари лозим, ана шундагина ортиқча эҳтирослар бўлмайди.

Ҳозирги вақтда ҳаётдаги барча ҳодисалар хусусида ва бунинг устига жумҳуриятнинг барча минтақалари учун ягона кўрсатма бериб бўлмайди. Шу вақтгача бизда юқори лавозимни эгаллаб турган киши ҳамма нарсани билади, деган фикр одат бўлиб қолган. Бинобарин, у ишлаб чиққан ҳужжат бирдан-бир тўғри деб ҳисобланади.

Мен Марказий Қўмита котибларидан сўрамоқчиман, қанча йиғилиш ўтказилди, уларда неча киши ёқлаб, неча киши қарши овоз берди, деган маълумотларни, ахборотларни ҳар куни ва кунора, ҳар ҳафта талаб қилишдан қандай фойда бор? Марказий Қўмита аъзолари, айниқса котиблари бевосита одамлар орасида бўлсалар, энг ишончли маълумотларга эга бўладилар.

Тафаккур ва ишдаги эски андозаларни ҳали ҳам бузиб ташлай олмаяпмиз. Агар қуйидан тортиб юқоригача партия қўмиталари халқ орасида яшаса, халқ учун ишласа, ана ўшанда уларга обрў ўз-ўзидан келаверади.

Яна бир жиҳат. Бизнингча, Қонунларнинг лойиҳаларини хомаки кўринишда «қуйида» ишлаб чиқиш тўғри бўлур эди. Шундан кейин умумхалқ муҳокамаси учун матбуотда эълон қилиш керак. Фуқаролик тўғрисидаги Қонун лойиҳаси қандай фикрлар уйғотганини биласиз. Шу сабабли шошилмаслик керак. Бировларнинг изми билан иш қилиш бундан ҳам ёмон. Ҳамма ишни сезгирлик билан, ақл ишлатиб қилиш керак.

Ҳозир ишлашга тўсқинлик қилаётган яна бир нозик жиҳат бор. Биз телевидениеда жуда яхши суҳбатларни, чиқишларни кўряпмиз. Улар рус ёки ўзбек тилидаги ёзувлар билан кўрсатиб борилса, уларнинг мазмуни ўзгача тушунилмаган бўларди. Ҳозир эса у ёки бу эшиттириш кўрсатилгандан кейин эртасига ҳар ким уни ўзи тушунганча қўшиб-чатиб, мазмунини бузиб бошқаларга айтмоқда.

Зарафшон саноат райони ҳақида бир-икки оғиз гап: бу ерда 60 минг киши ишлайди, улар 80 миллатга мансуб бўлиб, Совет Иттифоқининг ҳар томонидан келган кишилардир. Айни пайтда юқори лавозимли раҳбарлар бизнинг минтақамизда камдан-кам бўлишади. Ҳолбуки Зарафшон меҳнаткашлари Ўзбекистон Совет Социалистик Жумҳуриятида яшамоқда ва ишламоқда. Улар ўз меҳнатлари билан одамларнинг фаровонлигини оширишга кўмаклашиш ўзларининг вазифаси эканлигини яхши биладилар.

ТЕРМИЗ СТАНЦИЯСИ ЛОКОМОТИВ ДЕПОСИНИНГ МАШИНИСТИ

В. Х. СОЛИЕВ нутқидан

Ўзбекистон Компартияси ўзининг салкам 70 йиллик тарихи давомида биринчи марта ўзининг Ҳаракат дастури ва Уставини муҳокама қилмоқда. Сурхондарё вилоятининг коммунистлари Компартиянинг Ҳаракат дастури билан Устави лойиҳаларини умуман қўллаб-қувватлайдилар ва маъқуллайдилар. Шу билан бирга бир талай таклиф ва мулоҳазалар айтилди.

Съезд комиссиялари Ҳаракат дастурини пухталаштириш пайтида қуйидагиларни алоҳида бўрттириб кўрсатишлари зарур: Ўзбекистон Компартиясининг бутун фаолияти одамларнинг манфаатларини, халқ фаровонлигини ошириш манфаатларини кўзлайди. Шунга биноан дастурнинг муқаддимаси учинчи абзацини айни шу сўзлардан бошлаш лозим бўлур эди.

Иқтисодиётнинг ҳолати локомотив депомиздаги кўп коммунистлар каби мени ҳам жуда ташвишга солмоқда. Советларнинг депутатлари бўлган коммунистлар, жумҳуриятнинг партия қўмиталари аҳолининг турмуш даражаси пасаймаслиги, балки, аксинча, муттасил ошиб бориши учун ҳамма чора-тадбирларни кўришлари зарур.

Биз, жойлардаги ишчилар аниқ ижтимоий-маиший масалаларни ҳал этишдаги камчиликлар партиянинг обрў-эътиборига нақадар асоратли зарба уришини яққол кўриб турибмиз. Бизнинг қўрғонимизни олайлик. Бу ерда 10 мингдан кўпроқ киши, шу жумладан, анчагина темирйўлчилар яшайди. Биз иқтисодий ва молиявий жиҳатдан мутлақо бошқа жумҳуриятдаги Душанбе бўлимига қараммиз. Қўшнимиз— Қашқадарё вилояти ҳам худди мана шундай қарамликда турибди. Аслида бу икки вилоят темирйўлчилари бошқа жумҳурият — Тожикистон учун ишламоқдалар. Хўш, Ўзбекистоннинг мустақиллиги тўғрисидаги қонун қаёқда қолди? Шу сабабли темирйўлчи ходимлар учун ижтимоий масалалар узоқ вақт давомида ҳал бўлмай келмоқда.

Бизда 17 та темир йўл бўлинмаси бор, уларнинг бир қисми иқлим учун қўшимча ҳақ олади, бошқа қисми эса олмайди. Хўш, ижтимоий адолат қани, ҳаммамиз бир хил шароитда, битта иқлим минтақасида яшаб турибмизку, дейишади улар. Жумҳуриятимиз Президентининг маориф ходимларига — ўқитувчиларга ва мактабгача тарбия муассасаларининг ходимларига муайян имтиёзлар бериш тўғрисидаги Фармони чиқди.

Бироқ бизнинг темир йўл мактабларимиз, темир йўл мактабгача тарбия болалар муассасаларимиз яна бевосита Душанбега ва бу ерда Тошкент шаҳрида, Ўрта Осиё темир йўли ҳузурида жойлашган ўқув юртлари бўлимига бўйсунади. Агар жойларда бу иш билан шаҳар маориф бўлимлари шуғулланса, бизнинг мактабларимизда бу жиҳатдан ўқитувчилар аввалгидек камситилган ҳолатда қолмоқдалар. Ҳолбуки, жумҳурият Президентининг Фармони ҳаммага баб-баравар жорий қилиниши керак.

Бошланғич партия ташкилотининг котиби сифатида икки оғиз сўз. Илгари ишлаш бирмунча осонроқ эди, албатта. Норматив ҳужжатларнинг ҳаммаси юқоридан юборилар ва шу ҳужжатларга мувофиқ иш олиб борилар эди. Ҳозир бўлса, доимо одамлар орасида юриш керак. Бу — анча мураккаб. Бинобарин, жумҳурият Компартияси янада фаолроқ, жанговар ҳаракат қилиши лозим. Партия ҳимояланишни ва ўзини-ўзи оқлашни бас қилиши керак, бузғунчи кучларга, сафсатабозларга, муртадларга ва нопок кишиларга қарши сиёсий усуллар билан курашиш зарур.

Биз ҳар томонлама асосланган Ҳаракат дастурини қабул этибгина қолмай, шу билан бирга, энг муҳими — унинг рўёбга чиқишини таъминлашимиз зарур. Чунки ўтмиш йилларда съездлар ва пленумларнинг қанчадан-қанча яхши қарорлари бажарилмай қолгани ҳаммага яхши маълум. Афсуски, бу соҳада КПСС Марказий Қўмитаси ҳам бизга ибрат кўрсатмаяпти.

Шу сабабли Ҳаракат дастурини рўёбга чиқариш ва назорат қилиш воситасини ишлаб чиқишга бағишланган қуйидаги моддани таклиф қилиш ва съезд қарорига киритишни сўраш лозим, деб ҳисоблаймиз. Дастурнинг аниқ таклифлари бажарилишини таъминлаш учун Марказий Қўмита ва Марказий назорат-тафтиш комиссияси аъзоларининг шахсан масъулиятини белгилаб қўйишни таклиф қиламиз. Марказий Қўмита пленумларида Дастур қандай бажарилаётганини мунтазам муҳокама қилиб бориш мақсадга мувофиқ бўлур эди.

СИРДАРЁ РАЙОН ПАРТИЯ ҚЎМИТАСИНИНГ БИРИНЧИ КОТИБИ

М. А. ИБОДУЛЛАЕВ нутқидан

Ўзбекистон Компартияси XXII съездининг биринчи босқичидан кейин ўтган вақт ичида жумҳурият сиёсий, иқтисодий ва маданий турмушининг барча соҳаларида сезиларли ижобий силжишлар рўй берди. Июль ойида сайланган Марказий Комитет ва унинг Бюроси ўз фаолиятини тубдан қайта қуришга муваффақ бўлди. Мамлакатнинг кўпгина минтақаларида иқтисодий аҳвол ва миллатлараро муносабатлар чигаллашган бир пайтда Ўзбекистондаги вазият барқарорлашиб бормоқда. Жумҳуриятнинг бу йилги ривожланиш якунлари истеъмол бозорида молларнинг нисбатан мавжудлиги бунинг исботидир. Бундан ташқари, қишлоқ хўжалик маҳсулотларининг харид нархлари, пахтакорларнинг меҳнат ҳақи кўтарилди, аҳолини иш билан таъминлаш, томорқа участкалари ажратиб бериш, кам даромадли оилаларнинг моддий аҳволини яхшилаш чора-тадбирлари амалга оширилмоқда. Ўзбекистон Компартияси Марказий Қўмитаси ва унинг Бюроси оғиздагина эмас, амалда ҳам партия ташкилотларига ўзларининг кўпгина муаммоларини ҳал этишда мустақиллик бердилар. Масаланинг шу тарзда қўйилиши туфайли улар дадилроқ қарор қабул қила бошладилар, куч ва ғайратларини ижтимоий-иқтисодий муаммоларни ҳал этишга, аҳолининг ошиб бораётган эҳтиёжларини қондиришга қаратдилар.

Ўзбекистон Компартиясининг Устави ва Ҳаракат дастури лойиҳалари ишлаб чиқилиб, муҳокама этилганлиги жумҳурият партия ташкилотлари турмушида муҳим воқеа бўлди. Бу муҳокама қизғин баҳслар вазиятида ўтди. Дастурда Ўзбекистон иқтисодий мустақиллигини мустаҳкамлаш, бозор иқтисодиётига ўтишнинг кўпгина йўналишлари баён этиб берилди. Аммо бу ўринда ўртага қўйилган вазифаларни ҳал қилишнинг сиёсий услубини таъкидлаб ўтмоқ керак.

Ўзбекистон Компартияси Уставининг лойиҳасига ҳам бир қанча аниқликлар киритиш лозим. Масалан, КПСС сафларидан ихтиёрий чиқиш ва партия сафларига қайтиб кириш тўғрисида таклиф этилаётган қоидаларга эътироз билдирмоқчимиз. КПСС аъзолигига қабул қилиш шартлари тўғрисидаги параграфга оз сонли партия ташкилотларининг партияга қабул қилиш тўғрисидаги қарори шаҳар ёки район қўмитаси томонидан тасдиқланиши керак, деган иборани қўшиб қўйиш лозим. Партиянинг барча раҳбар, ижроия ва назорат органлари «кўпчилик ҳолларда» муқобиллик асосида яширин овоз бериш йўли билан сайланади, деган қоидага ҳам қўшилиб бўлмайди. Айни кўпчилик мана шундай ҳолларда кўпгина бошланғич партия ташкилотларида маҳаллийчилик омили устун келиб, муносиб номзод сайланмай қолади. «Кўпчилик ҳолларда» иборасини олиб ташлаб, унинг ўрнига вазият талаб қилган ҳоллардагина муқобиллик асосида сайлов ўтказилиши лозим, деган қоидани киритиш керак.

Бозор иқтисодиётига ўтиш масалаларига тўхталмоқчиман. Бундай шароитда партия ташкилотининг, жумҳурият вазирликлари ва идораларининг фаолиятини тўла-тўкис қайта қуриш зарур. Афсуски, уларнинг кўпчилиги фаолиятида ҳамон эскирган иш усуллари ва услуби устунлик қилмоқда. Уларнинг раҳбарлари жойларда жуда камдан-кам бўладилар, бўлганларида ҳам вазиятни чуқур ўрганмайдилар, жиддий муаммоларни ҳал этмай, бўйсунувчи кишиларни койиш ва унга кўрсатмалар бериш билан чекланадилар.

Жумҳурият Савдо вазирлиги билан Ўзбекбирлашув, масалан, ўзлари аҳолини мол билан таъминлашда йўл қўйган хатолар танқидини оғизда тан оладилару, амалда савдо базаларининг фаолиятини назорат қилишни кучайтирмайдилар. Таъминотдаги ҳамма бемаънигарчиликлар айни мана шу базалардан бошланмоқда. Айни шу базалар мавжуд товар фондларини ўз билганларича тақсимлайдилар. Аҳолига маиший хизмат кўрсатишдаги аҳвол кишини бундан ҳам кўпроқ ғазаблантиради. Маиший хизмат соҳасининг раҳбарлари ўзларининг қишлоқ жойлардаги корхоналарини моддий-техникавий ресурслар билан таъминлашга, асбоб-ускуналарни янгилашга деярли аҳамият бермаяптилар. Савдо ва маиший хизмат корхоналарининг раҳбарлари ҳамда коммунистлари жиддий хулосалар чиқариб олиб, аҳволни тузатишлари керак.

ЎЗБЕКИСТОН ССЖ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРИ

Ш. О. АЛИМОВ нутқидан

Бугун биз миллат ривожининг муҳим шарти бўлмиш жумҳуриятнинг мустақиллиги ҳақида мулоҳаза юритар эканмиз, халқ таълимини унутмаслигимиз керак. Фаровонлик даражаси фан-техника тараққиётининг ривожланишига боғлиқ. Бу эса, ўз навбатида халқ таълимининг ва айниқса, олий таълимнинг даражаси билан белгиланади.

Собиқ раҳбарларни танқид қилиш ҳозир одат тусига кириб қолган. Эҳтимол, бу — тўғридир. Аммо баъзи нарсаларни улардан ўргансак ҳам чакки бўлмасди. 1920 йилда Ўзбекистонда атиги битта олий мактаб— Тошкент дорилфунуни ишларди. 1940 йилга келиб Ўзбекистонда 30 тага яқин олий ўқув юрти барпо этилди. 60-йилларда ҳар 1000 кишига тўғри келадиган талабаларнинг сони жиҳатидан жумҳуриятимиз мамлакатда учинчи ўринни эгаллади. Бироқ кейинги йилларда бу масалага эътибор сусайганлиги оқибатида биз тўққизинчи ўринга тушиб қолдик.

Аҳолини уй-жой, озиқ-овқат, халқ истеъмоли моллари билан таъминлаш муаммолари ҳал қилинганидан кейин таълим масалалари билан шуғулланмоқ керак, деган фикрни эшитишга тўғри келди. Бироқ жумҳуриятда яшаб турган ҳар бир оиладан ўз фарзандингиз қандай бўлишини хоҳлайсиз, деб сўраб кўрингчи. Унда, аввало, соғлом ва ўқимишли бўлишини хоҳлайман, деган жавобни эшитасиз.

Жумҳурият раҳбарияти бу масалага зўр эътибор билан қараяпти. Талабаларни, мактаб ўқувчиларини ва ўқитувчиларни ижтимоий жиҳатдан ҳимоялашга оид бир қанча чора-тадбирлар амалга оширилди.

Шунга қарамай, таълимни ривожлантириш учун ажратилаётган маблағ асло етишмаётганлиги мутлақо равшан. Модомики, бизнинг вазирлигимизга қарашли олий ўқув юртлари учун битта Москва дорилфунунига нисбатан камроқ маблағ ажратилаётган экан, жумҳуриятда таълимнинг даражаси ҳақида нима деб бўлади?

Биз замонавий мутахассислар тайёрлашни Ўзбекистон коммунистларининг Ҳаракат дастурида баён этилган асосий вазифалардан бири қилиб қўйилишини тўла-тўкис маъқуллаймиз ва қўллаб-қувватлаймиз. Бу вазифани амалга ошириш учун жамики мавжуд имкониятларни ишга солиш зарур.

Ҳозир таълим тижорат асосида уюштирилаётганлиги бизни бу соҳани маблағ билан таъминлаш муаммосига бошқача назар билан қарашга мажбур этади. 70 йил муқаддам Тошкентда дорилфунунни ташкил қилишда ёрдам бериш учун Москва ва Ленинграддан ўнлаб профессор ва муаллимлар келган эди. 1920 йилда биз учун тўрт эшелонда китоб ва ўқув қўлланмалари юборишган эди. Бу эса чинакам инсоний жасорат бўлган эди.

Ҳозир эса Москва ва Ленинград олий ўқув юртлари бир докторантни ўқитиш учун 30 минг сўмгача пул талаб қилмоқдалар. Бунда фан номзодлари бўлган бизнинг докторантларимиз, истеъдодли ёшлар олий даражадаги илмий-тадқиқот ишларини ўтказишда ёрдам бераётганликлари ҳисобга олинмаяпти.

Бозор иқтисодиётига ўтиш муносабати билан таълим ходимлари олдида жиддий муаммолар пайдо бўлмоқда. Ҳозир бизга ўқишни пулли қилиш тўғрисида ва ҳатто тижорат асосида ўқув юртлари очиш ҳақида кўп таклифлар тушмоқда. Биз бу фикрларни жуда синчиклаб ўрганаяпмиз ва шу хусусдаги ўз таклифларимизни тайёрлаяпмиз.

Илмий-тадқиқот ишларини ривожлантириш масаласига алоҳида тўхталмоқчиман. Агар умуман мамлакатда илмий-тадқиқот ишлари учун миллиардлаб сўм сарфланаётган бўлса, жумҳуриятимиз олий ўқув юртлари учун атиги бир неча миллион сўм тўғри келади. Шу сабабли биз Ҳаракат дастуридаги Компартия маданият, илм-фан ва халқ таълимини ривожлантиришга маблағ ажратишнинг «қолдиқ» принципи тугатилиши ҳақида ғамхўрлик қилади, деган қоидани маъқуллаймиз ва қўллаб-қувватлаймиз.

Сўзимни тамомлар эканман, шуни бир бор таъкидламоқчиман: агар биз таълим соҳасида, юқори малакали мутахассислар тайёрлашда муваффақиятга эришсак, иқтисодиётда ҳам, саноатда ҳам, қишлоқ хўжалигида ҳам тўпланиб қолган барча муаммоларни муваффақиятли ҳал қила оламиз.

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ДОРИЛФУНУНИНИНГ КАФЕДРА МУДИРИ

Л. ҚАЮМОВ нутқидан

Маданиятнинг савияси халқнинг илму зиё салоҳиятини белгилаб берадиган асосий мезондир. Партиянинг маданиятни ривожлантириш соҳасидаги Ҳаракат дастури ташкилий ишдан ташқари назарий вазифаларни тўғри ҳал этишга, илғор илмий фикрга асосланган сиёсатни барқарорлаштиришни талаб қилади.

Археология қазилмалари билан тасдиқланган қадимий маданиятимиз, неча минг йиллар оша бизгача етиб келган оғзаки халқ достонлари, аждодларимиз барпо этиб кетган гўзал шаҳарлар, беназир санъат асарлари, жаҳон маданияти тарихига зарҳал саҳифалар ёзган Навоий каби буюк зотлар — мана шуларнинг ҳаммаси халқимизнинг бебаҳо маънавий бойлигидир.

Шу бойлик ёнига бойлик қўшиш, уни илмий тадқиқ этиш ва ҳақиқий халқ бисотига айлантириш — асосий вазифаларимиздан биридир. Бугун муҳокама қилинаётган Дастурнинг энг яхши жиҳатлари шундан иборатки, унда ўтмишда йўл қўйилган хатолар йўлига тўсиқ қўйилган ва тўғри йўл белгилаб берилган.

Шу пайтга қадар маданий меросни баҳолашда биз синфийлик қоидасига амал қилиб, уни иккига бўлар эдик, ярмисини илғор, ярмисини қолоқ мерос деб атар эдик. Шундан келиб чиқиб, фақат илғор маданиятни мерос қилиб олар ва қолган қисмини улоқтириб ташлар эдик. Ҳолбуки, қолган қисмида халқимизнинг софдиллиги, ақлу зиёси, донишмандлиги ва маънавийлигини тасвирловчи кўпгина ажойиб асарлар бор эди. Ҳозир мезонлар ўзгарди, ҳозир ҳар бир асар ўзининг ҳақиқий бадиий ва тарбиявий қимматига мувофиқ баҳоланадиган бўлди. Халқнинг маънавий бойлигига мана шундай муносабатни ўз Дастуримизда мустаҳкамлаб қўяётганимиз жуда тўғридир.

Бизнинг бугунги Дастуримиз ғоявий хилма-хиллик, фикрлар хилма-хиллиги шароитида қабул қилинмоқда. Даврий нашрларнинг саҳифаларида ҳозир турли-туман, баъзан бир-бирига зид ва ҳатто бир-бирини истисно қилувчи фикрлар айтилмоқда. Биздаги баъзи журналларда ҳақиқатан ҳам долзарб муаммолар билан бир қаторда ақидапарастлик руҳидаги эскирган фикрларни тарғиб қилувчи асарлар ҳам босилмоқда. Менинг назаримда, ана шундай бир шароитда ўз ғоявий нуқтаи назарини мустаҳкамлаб олиш Компартиянинг муҳим вазифасидир.

Шу маънода мазкур Дастур лойиҳасининг бундан буён биз ўз ишимизни марксизм-ленинизмни ижодий ривожлантириш асосига қурамиз, деб таърифланган нуқтаи назарини тўла-тўкис қўллаб-қувватлайман. Бу ерда ғояларимизнинг ҳужумкорлиги заифлашиб қолганини таъкидлаган ўртоқларга қўшиламан. Кейинги вақтларда халқ орасига зўр бериб тиқиштирилган ғайри-илмий ёт қарашларга кескин зарба бермадик, уларга ҳеч қандай жавоб қайтармадик. Натижада, одамлар, модомики бундай даъволарга олимлар эътироз билдирмаётган эканлар, демак бу даъволарнинг ҳаммаси тўғри экан-да, деб мулоҳаза юрита бошладилар. Кейинги вақтларда Ленин ҳақида тарқатилаётган гап-сўзларнигина мисол қилиб кўрсатиш кифоя. Улар мафкурадаги ҳужумкорлик ҳақида айтилган фикр муҳимлигини яна бир бор таъкидлайди.

Маданиятни моддий таъминотсиз ривожлантириш қийин. Мендан олдин сўзга чиққан нотиқ пул билан таъминлашнинг қолдиқ принципи тўғрисидаги масалани тўғри кўтарди — маданиятга маблағни аямаслик керак. Ҳолбуки, бир вақтлар ҳатто маданиятга ажратилган маблағни ўмаришга ҳам уринган эдилар. Ижодкорга тузукроқ ғамхўрлик қилмай туриб, уни ўз ҳолига ташлаб қўйиб, айни вақтда ундан яхши асарлар, тўла ижодий фидокорликни талаб қилиб бўлмайди. Институтни битирган маданият ходими ойига 120 сўм оляпти. Ҳозирги шароитда бу маошга қандай қилиб кун кечириш мумкин? Бунинг устига пала-партиш иш қилмай, балки ҳақиқий маданиятни ижодий ривожлантириб бўладими? Мана шуларнинг ҳаммаси партия олдига, коммунистлар олдига катта вазифалар қўймоқда ва биз бу вазифаларни ҳал қилишга мажбурмиз.

Мамлакатни қолдиқ принципи асосида ривожлантирмаслик, балки бунинг учун биринчи навбатда маблағ ажратиб бериш керак, шундагина ижобий натижага умид қилиш мумкин. Партиямизнинг Ҳаракат дастури зиёлилар ижодини рағбатлантириш, уларнинг турмуш шароитини яхшилаш йўлларини тинимсиз излашни кўзда тутади. Шу сабабли ижодкор зиёлилар бизнинг дастуримизни тўла-тўкис маъқуллайдилар ва қўллаб-қувватлайдилар, деб умид қилишга ҳақлимиз.

Кейинги вақтларда жамиятимизда рўй бераётган ижобий ўзгаришларни, Ўзбекистонда аҳолининг турмуш даражасини яхшилаш юзасидан амалга оширилган бир қатор тадбирларни халқимиз ҳақли равишда жумҳурият Президентининг ғамхўрлиги билан ҳам, Ўзбекистон Компартиясининг ғамхўрлиги билан ҳам боғламоқда. Шу сабабли мен жумҳурият ва Компартия раҳбариятидаги иккита биринчи лавозимни бир кишининг қўлига топширишни ҳозир объектив зарурат деб ва масалани ҳал этишнинг энг мақбул йўли деб ҳисоблайман.

Шу билан бирга бизда Сиёсий бюро бўладими ёки оддий бюро бўладими, менимча, бу ерда шу ҳақда айтилган гапларнинг принципиал аҳамияти йўқ, чунки номини ўзгартириш билан масаланинг моҳияти ўзгармайди. Мен аввалги номнинг тарафдориман.

БУХОРО ВИЛОЯТИ НАВБАҲОР РАЙОНИДАГИ У. ЮСУПОВ НОМЛИ МАКТАБ ДИРЕКТОРИ

А. С. ШОДИЕВ нутқидан

Мамлакатимиз иқтисодий ва сиёсий тангликни бошидан кечирмоқда У совет халқига қимматга тушмоқда. Тўғри, Ўзбекистонда аҳвол Иттифоқнинг бошқа минтақаларига қараганда нисбатан яхшироқ. Бироқ, барибир инқироз ҳолатлари жумҳуриятимизни ҳам четлаб ўтмади. Чайқовчилик, пинҳона иқтисодиёт одамларнинг гарданига оғир юк бўлиб тушмоқда. Магазинларнинг пештахталари ҳувуллаб ётибди, ҳаётий зарур нарсаларни фақат чайқовчилардан топиш мумкин. Баъзи кимсалар меҳнаткашлар ҳисобидан тез бойлик орттирмоқда. Кўп моллар базаларда яшириб қўйилмоқда. Шу найрангларнинг ташкилотчилари нарх-наво ошишини кутмоқдалар. Шунга қарамай, ҳеч ким уларни текширмаяпти, жазоламаяпти, бироқ юқори лавозимларда ўтириб олиб, шу хунук ишларни бемалол амалга ошираётган кимсаларга ҳомийлик қилаётган кишилар борлигини халқ билади. Ҳуқуқни муҳофаза қилиш идораларига катта ҳуқуқлар бериб қўйилган бўлса ҳам улар жиноятчиликка қарши курашни нега кучайтирмаяптилар, деган савол туғилади.

Ўзбекистон Компартияси халқ бахт-саодати учун курашмоқда, унинг миллий, маданий ва тарихий қадриятларини тиклаш учун кўп иш қилмоқда. Модомики шундай экан, у тарихимизга, тарихий арбобларимизга одилона баҳо берилишига ҳаракат қилиши керак. Халқ маорифи соҳасида бир талай яхши ишлар амалга оширилмоқда. Қуйи синфлар, сўнгра юқори синфлар ўқитувчиларининг маошлари оширилди. Айни вақтда дарс соатлари камайтирилди. Муаллимларнинг ижтимоий-маиший шароитларини яхшилаш йўлида дастлабки қадамлар қўйилди. Бунинг учун ўқитувчилар жумҳурият раҳбариятидан миннатдордирлар. Бу — катта ишнинг бошланиши, деб ўйламоқ керак.

Аммо барибир халқ маорифи аянчли аҳволда турибди. Мактабларнинг моддий-техникавий базаси жуда заиф. Мактаблар асосан икки сменада, мослаштирилган, баъзи жойларда эса қулаб тушай деб турган биноларда ишламоқда

Мактабларнинг мустақиллиги ҳақида гапиришнинг ҳам ҳожати йўқ. Уларга жуда оз маблағ ажратилмоқда, аммо шу арзимас пулни ҳам улар ўз билганларича, ўз эҳтиёжларига қараб сарфлай олмайдилар. Район халқ таълими бўлимининг марказий ҳисобхонаси бу маблағни алмисоқдан қолган йўл-йўриққа қараб тақсимлайди.

Энди муаллимларнинг таркиби ҳақида. Афсуски ҳали муаллимлик билими савияси паст бўлган ўқитувчилар учраб туради. Ўқувчилар билан ишлаш қобилияти бўлмаган муаллимлар ҳам анчагина топилади. Аммо улар сабаби тирикчилик дегандек, шу иш билан шуғулланишга мажбурдирлар. Бундай ўқитувчи ишидаги самара жуда камлиги равшан. Аммо мавжуд низомга кўра, мактаб иқтидорсиз ўқитувчидан халос бўла олмайди. Яхши, ҳатто истеъдодли муаллимни эса мактаб бирон-бир тарзда рағбатлантириш имкониятига эга эмас — бизда мукофотлаш системаси йўқ ва ҳеч қачон бўлган ҳам эмас.

Таълим жараёнида ҳам бир талай қийинчиликлар бор. Ўқитиш дастурлари жуда тез-тез ўзгартирилмоқда, улар мавжуд дарсликларга мос келмай қолмоқда. Бунинг устига, дарсликларнинг ўзи ҳам етишмайди. Мана шуларнинг оқибатида мактаб ўқувчилари фанни яхши ўзлаштирмаяптилар. Қишлоқ жойлардаги ўқувчилар эса оилага қандай бўлмасин кўмаклашиш учун дала ва фермаларда болаларнинг қурби етмайдиган ишлар билан шуғулланишга мажбур бўлаётганликларини ҳам таъкидламоқ керак.

Биз экология фалокати зонасида яшаб турибмиз. Ҳаво ҳам, ер ҳам кимёвий дорилар билан заҳарланган. Биздаги сувни умуман ичиб бўлмайди, аммо ичишга мажбурмиз. Сув қувурлари тармоғи ҳаддан ташқари кам. Биздан уч-тўрт километр нарида магистрал газ қувури ўтказилган. Аммо Навбаҳор районида ҳали биронта хонадон табиий газ олган эмас.

Биз катта ва кўркам Навоий шаҳри яқинида яшаймиз. У ерда аҳоли учун ҳамма қулайликлар яратилган. Мактаблар ва болалар боғчалари давлат бюджети ҳисобидан қурилади. Дўконларда моллар, озиқ-овқат маҳсулотлари бор. Шаҳар аҳолиси уларни талон билан олади.

Биз болаларни дўстлик ва ўртоқлик руҳида тарбиялашимиз лозим, бу — бизнинг бурчимиз. Бироқ шаҳар билан қишлоқ аҳолиси мутлақо ҳар хил шароитда яшаб турганини болалар кўриб турган бир пайтда биз бу бурчимизни қандай бажара оламиз. Бу нарса норозиликни келтириб чиқармоқда, бундан эса сиёсатимизнинг душманлари усталик билан фойдаланмоқдалар.

Шаҳар, Иттифоқ идораларига қарашли корхоналар раҳбарлари маҳаллий аҳолининг эҳтиёжлари билан мутлақо қизиқмайдилар. Наҳотки, қудратли кон-металлургия комбинати, бошқа йирик корхоналар мушкул аҳволда қолган мактабларни оталиққа ололмасалар? Бизнинг минтақамиздан миллион-миллион маблағ Иттифоқ фондига ўтиб кетмоқдаку. Наҳотки, биз шу фойданинг бир қисми ўлкамизнинг ижтимоий шароитини яхшилашга сарфланишини талаб қилишга ҳаққимиз бўлмаса?

Бизнинг ССЖИ халқ депутатимиз, кон-металлургия комбинатининг директори Н. И. Кучерский мактабларимизнинг аҳволини кўриб, ўз корхонаси ҳисобидан битта мактабни қуриб беришга, қурилиш материаллари билан таъминлашга ваъда қилди. Хуллас, мактабни оталиққа олмоқчи бўлди. Бу ҳақда расмий ҳатлар ҳам бор. Дарҳақиқат, аввалбошда ёрдам берилди, бироқ бир неча ойдан бери қурилишдаги ишлар тўхтаб қолди. Ваъда ваъдалигича турибди. Қурилиш материаллари йўқ. Ўқувчилар эса қулаб тушай деб турган омонат бинода ўқимоқдалар. Ҳар ҳолда Николай Иванович бизга ёрдам беришидан умидвормиз.

(Давоми келгуси сонда).

Ўзбекистон халқ шоири Ҳабибий таваллудининг 100 йиллигига

СУРАТГА КЎЧГАН ЛАҲЗАЛАР

Ҳаётда жуда кўп унутилмас воқеаларга дуч келамиз, лекин уларни дарҳол идрок эта олмаймиз. Кейинчалик афсусланганимиз эса бефойда. «Олдингдан оққан сувнинг қадри йўқ» мақоли бунинг яққол шоҳиди.

Тасаввур қилиб кўринг: умрингиз йўлида рўбарў бўлган қандай улуғ зотларни, қанақа ҳодисаларни эслаб қолгансиз? Ҳа, баракалла, хотирлаш қийин. Лекин сураткашларга осон: улар ҳар бир лаҳзани тасвирга тушириб қолишга уринадилар. Ана шундай заҳматкашлардан бири Содиқ Маҳкамовнинг бебаҳо хазинаси бор. Жумҳуриятимизда кейинги 30—40 йил ичида юз берган кўпгина тарихий лаҳзалар ҳақидаги суратни унинг бисотидан топиш мумкин.

Устоз Ҳабибий таваллудининг бир асрлик тўйи куни сиз кўриб турган мана бу сурат ҳам унинг ижодий иши.

МУҚАДДАС ЗИЁРАТГОҲ

Кўпчиликнинг ҳиммати ва ҳамжиҳатлиги сезилган жойда хайрли ишлар, албатта, кўзга ташланади. Пахтаободликлар ҳам ҳашар йўли билан бир қатор ободончилик ишларини бажаришди. Яқинда район марказида очилган янги музей ноҳия аҳлининг яна бир олижаноб ҳамжиҳатлиги самараси бўлди.

Зокиржон Холмуҳаммад ўғли Ҳабибий шу юртда туғилиб, вояга етган. 1938 йилдан то умрининг охиригача Тошкентда яшаб ижод этди. Ўзбек совет ғазалчилигининг юксалишига муносиб ҳисса қўшганлиги учун у Ўзбекистон ССЖ халқ шоири деган юксак унвон соҳиби бўлди. Халқлар дўстлиги ордени билан тақдирланди. Унинг шеърларини ўқимаган, ғазаллари асосида яратилган қўшиқларни тинглаб ҳузур қилмаган киши жумҳуриятимизда топилмаса керак.

Дарҳақиқат, ғазалхон шоир юбилейига муносиб туҳфа тайёрлаш юртдошларнинг эзгу нияти эди. Шу боис улар эрта баҳордан ўз мақсадларини амалга оширишга киришдилар. Район марказидаги маданият ва истироҳат боғига кираверишда Ҳабибий номидаги адабиёт ва санъат музейи қад ростлай бошлади. Халқ ҳашари йўли билан бошланган бу қутлуғ зиёратгоҳ қурилишини тезлатишга район раҳбарлари бош-қош бўлдилар. Юбилей комиссияси аъзолари зарур бинокорлик материаллари билан таъминлашни йўлга қўйдилар. Турли ташкилот ва хўжаликлардан келган ҳашарчилар музей қурилишида баракали меҳнат қилдилар.

Юз минг сўмдан зиёд қимматга эга бўлган, шарқ меъморчилиги услубидаги бу бинонинг битказилишига райондаги 114—115-механизациялашган кўчма колонна, «Қурувчи» кооперативи, район халқ таълими бўлими, матлубот жамиятлари уюшмаси, сув хўжалиги бўлими ходимлари ҳамда хўжаликларнинг меҳнат аҳли катта улуш қўшдилар. Бинонинг ёғоч-ўймакорлик ишларини жумҳуриятда хизмат кўрсатган маданият ходими уста Теша Исмоилов, Ҳабибий бюстини ҳайкалтарош, вилоят Ленин комсомоли мукофоти совриндори Исмоилжон Юсупов сифатли амалга оширдилар.

Ҳозирги кунда музей турли даврларга оид экспонат ва эсдаликлар билан жиҳозланган. Асосан бу ердан Ҳабибийнинг ҳаёти ва ижодига оид материаллар ўрин олган. Шунингдек, музейга маҳаллий ижодкорларнинг асарлари ҳамда санъаткорларга оид экспонатлар ҳам қўйилган.

Яқинда музей очилиши маросими бўлди. Унда вилоят партия қўмитасининг котиби М. Юсупов, район партия қўмитасининг биринчи котиби М. Эргашева, Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасининг вилоят ташкилоти масъул котиби Қ. Кенжа, шоир О. Холдор ва бошқа ўртоқлар иштирок этдилар. Ҳабибий таваллудининг 100 йиллигига бағишланган юбилей тантаналари халқ сайли услубида ўтказилади.

О. НОДИРОВ.

Устоз хотирасига

СИЗДАН ЎРГАНДИМ

Сизни кўрмагандим, бобожон,
Сизга қондош экан шу юрт, шу макон.
Сўзингиз ёдлашга топиб мен имкон —
Талай фазилатни сиздан ўргандим.

Шеър дарди қалбимни ўртаган кезда,
Қани бўлсам эди суҳбатингизда.
Устозим, сиз ўзи сўрмадингиз-да,
Қалам тутмоқни мен сиздан ўргандим.

Меҳнатга бел боғлаб ўн олти ёшдан,
Ҳалоллик юксак деб ҳатто қуёшдан,
Афзаллигин англаб миннатли ошдан—
Қотган нон ейишни сиздан ўргандим.

Дўстга хиёнатли бўлмагил ҳаргиз,
Дарбадар кўчалар кезмагил ҳаргиз,
Она тупроғингдан безмагил ҳаргиз —
Деган ҳикматларни сиздан ўргандим.

Умиди шу эди Холмат бобонинг,
Орзуси шу эди Зайнаб момонинг,
Ҳар ким ҳам олсайди шундай дуонинг,
Фарзандлик бурчини сиздан ўргандим.

Не шоҳлар ўзлигин пеш қилиб ўтди,
Дунёдан кўплари бенишон кетди.
Сизчалик кимлар ҳам муродга етди —
Мақсадга етмоқни сиздан ўргандим.

Золимлар зулмидан замин бўлди кул,
Заминни тепганлар бўлдилар бир пул.
Мен сизни ўйласам яшнайман нуқул—
Заминни ўпмоқни сиздан ўргандим.

О! Замин қаъридан келди бир овоз,
Юртим деб ўртанманг, ўксиманг устоз.
Бунда инсоф аҳли бисёрки, бироз —
Шу юртни севмоқни сиздан ўргандим.

Нўмонжон ЎРИНБОЕВ,
«Пахтаобод» район рўзномасининг бўлим мудири.

ЖИНОЯТГА ҒОВ

Ҳозирги кунда милиция хизматчилари шаънига эътирозлар кўп. Чунки қатор жиноятлар очилмай қолаётир. Жазосиз қолган ғайриқонуний ҳаракат янгисига йўл очмоқда. Иккинчи томондан, бундай эътирозлар фидойи милиционерлар учун оғир тошдир. Негаки, тартибсизликларга, қинғир ишларга барҳам беришни фақат ички ишлар бўлимлари уддалай олармикан?!

Йиллар давомида ички ишлар бўлимлари фаолиятини такомиллаштириш юзасидан таъсирчан чоралар кўрилмади. Бошқача айтганда, соҳа ўз йўлида қолди. Фақат қайта қуриш давридагина милиция ҳар қандай шароитда ҳам халқ ва жамият учун зарурлиги англаб етилди. Ана шу вазиятда унинг камчиликлари ҳам кўзга ташланиб қолди. Очиғи, чет мамлакатлардаги ҳамкасбларга ҳавасим келади. Улар техниканинг энг замонавий воситалари билан таъминланган. Биз эса оддий рацияга эга бўлсак, дўппимизни осмонга отамиз. Баъзан қўл остимиздаги транспорт воситаларини созлайвериб тинкамиз қурийди.

Мен бу билан олдимизда турган вазифани енгиллатмоқчи ёки хизматдошларимни оқламоқчи эмасман. Жамоат тартибини, кишилар осойишталигини таъминлаш, жиноятчиликка қарши курашиш ички ишлар хизматининг бош вазифаси бўлиб келган ва шундай бўлиб қолади. Бунга шубҳа йўқ. Биз кўпроқ фаолиятимизни такомиллаштириш устида бош қотиришимиз зарур. Бу борада айрим тадбирлар амалга оширилаётир.

Жиноятчиликка қарши кураш аввало турар жойлардан бошланади. Шу боисдан жамоатчилик билан алоқани янада мустаҳкамлаш чораларини излаяпмиз. Меҳнат жамоаларида, маҳаллаларда учрашувлар ўтказяпмиз. Қонунбузарлик ҳаракатларига нисбатан чора кўришда маҳалла фаолларининг иштирокини таъминлаяпмиз. Бу жамоатчиликда масъулият ҳиссини кучайтирмоқда. Ў. Мусаев, М. Абдуллаев, У. Ҳақбердиев, О. Санаев сингари участка инспекторларимиз катта ташкилотчилик ишларини олиб боришаётир.

Жамоатчилик ёрдамида тартибни қўриқловчи ишчи бўлимлари тузилди. Шаҳар партия қўмитаси ва халқ депутатлари шаҳар Кенгаши ижроия комитети билан ҳамкорликда мазкур бўлимлар иш режасини белгиладик. Ҳозир жойларда уларнинг таъсири сезилиб қолди. Бундан ташқари байналмилалчи жангчиларга ҳам мурожаат қилдик. Собиқ ҳарбийлардан тузилган алоҳида взвод давлат автомобиль инспекцияси, жиноят қидирув ва БХСС бўлимлари ишида иштирок этмоқда.

Ҳар бир маҳаллада ҳуқуқшунослик бўйича маслаҳат бурчаклари очаяпмиз. Шаҳарда паспорт тартибини яхшилаш чоралари кўрилаяпти. Участка инспекторлари аҳолига ўзлари ҳақида қисқа маълумот ёзилган варақаларни тарқатмоқдалар. Уларда битилган мурожаат одамларни лоқайд қолдирмаяпти. Ана шу ва бошқа тадбирлар туфайли шаҳримизда кўпгина тартибсизликларнинг олди олинди. Умуман, 1989 йилнинг ҳозирги даврига қараганда жиноятлар сони 70 тага камайди. Бундан кейин ҳам суянган тоғимиз — жамоатчилик билан алоқамизни мустаҳкамлайверамиз.

Т. РАҲИМОВ,
Каттақўрғон шаҳар ички ишлар бўлими бошлиғи, милиция капитани.

Мактаб муаммоси

ЁШ ДИЛУ ТИЛНИ АСРАНГ

Самарқанд вилояти Қўшработ ноҳиясидаги 48-мактабда 27 декабрь куни очиқ дарс ўтказилади. Бошланғич синф ўқитувчиси Лайло Қосимова машғулотларига барча мактаблардан келган ўқитувчилар кириб ўтиришади. Айнан шу мураббийнинг дарсини танлашгани бежиз эмас. У маҳоратли мураббийлардан. Қуйида унинг таълим-тарбиявий ишларини яхшилашга оид мақоласини ўқийсиз.

Маълумки, бошланғич маълумот умумий ўрта таълим пойдеворидир. Агар қуйи синфларда бола яхши ўқимаса, юқори синфларда ёмон ўзлаштиради. Битирувчи синфларда ҳижжалаб ўқийдиган болалар борлиги ўшандан далолат. Шунинг учун ҳам жумҳуриятимиз Президентининг бошланғич синф ўқитувчиларининг маошини ошириш тўғрисидаги фармони айни вақтида кўрилган тадбирлардан биридир.

Фармон ишимизни янада яхшилашга, сифат ва самарадорлигини оширишга чорлайди. Юкланган масъулият янгича меҳнат қилишга, ўқувчиларга таълим-тарбия беришни қайта қуриш талаблари даражасига кўтаришга даъват этади.

Ўзбек тилига давлат тили мақомининг берилиши ҳам бошланғич синф ўқитувчилари зиммасига катта масъулият юклади. Чунки болаларда ўз она тилига меҳр уйғотиш кўп жиҳатдан уларга боғлиқ. Аммо «Алифбе», «Ўқиш китоби»га рус тили ёки рус тили орқали кирган хорижий сўзлар, бирикмалар ўқувчиларнинг ўзлаштиришини қийинлаштирмоқда. Уларда халқимизнинг урф-одатларига, турмуш тарзига хос бўлмаган матнлар кўп. Булар ўрнига миллий анъаналаримизни, урф-одатларимизни, байрамларимизни, одоб-ахлоқни тарғиб қиладиган ҳикоячалар киритилса, ўқувчиларга тушунарли бўларди. Наврўз, Меҳржон байрамлари тўғрисида бирорта тушунча йўқлиги ачинарлидир.

Ўз тилимизни, урф-одатимизни, анъаналаримизни, ўзлигимизни танишни бошланғич синфларданоқ ўргатишимиз зарур. Менинг назаримда, ўқитувчи тарихни бугунга боғлайди. Ҳозирги ёш авлод ўз тилини, эски ёзувни яхши билсагина ота-боболаримиз яратган бой меросдан баҳраманд бўлади. Шунинг учун бошланғич синфларда эски ўзбек тили ўқитилса, нур устига аъло нур бўлур эди.

Китобларнинг сифати яхши эмас. Амалдаги дарсликлар беш йилга мўлжалланган. Аммо китоблар бир йилдаёқ титилиб кетмоқда. Чунки бошланғич синф ўқувчилари улардан кўп фойдаланишади. Дарсликларни эҳтиёт қилиб сақлашни билишмайди. Шунинг учун қўлланмалар сотувга чиқарилишини таклиф қиламан.

Назаримда, бугунги кунда янги фанларга эҳтиёж сезилмоқда. Бошланғич синфлар ўқув режасига «Ҳуснихат» ва «Одобнома» фан сифатида киритилса, мақсадга мувофиқ бўларди.

Мактабларнинг тарбиячиларига ва ўқитувчиларга илмий-методик ёрдам кўрсатиш, нашрлар орқали уларнинг билим ва тажрибаларини оширишларига кенг имконият яратиш учун «Совет мактаби» ойномасининг ҳажмини ошириш, ундаги методик мақолалар сонини кўпайтириш керак.

Ноҳиямизда икки сменада ишлайдиган мактаблар кўп. Бизда ҳам шундай. Эътибор беринг: эрталаб соат саккиздан келган бошланғич синф ўқувчиси дарсдан кейин куни узайтирилган гуруҳ машғулотларида қатнашади. Чарчаган болага оилада ҳам ўзига яраша юмуш топилади. Ҳар куни режим такрорлавергач, у толиқади. Натижада дарсларни эътиборсиз тинглайди, дармонсизланади. Шунинг учун куни узайтирилган гуруҳлар ва олти ёшлилар синфини камайтириш лозим.

Умуман шахсий кузатишимга қараб, шуни айтишим мумкинки, болаларнинг 7—8 ёшдан мактабга чиққанлари маъқул. Чунки аксарият кичкинтойлар шу ёшда ўқишга қизиқиш билан қарай бошлайдилар. Ўзлаштиришлари ҳам осон бўлади.

Хуллас, бошланғич таълим-тарбияни қайта қуриш талаблари даражасига кўтармоқ керак. Аммо бу соҳада қайта қуриш сезилмаяпти.

Жумҳуриятимиз Халқ таълими вазирлигидан, дарсликларнинг муаллифларидан бошланғич синф китобларини қайта кўриб чиқишни илтимос қиламан.

Лайло ҚОСИМОВА,
Ўзбекистон ССЖ халқ маорифи аълочиси.

Ойнадан ўпкаламанг

ВАЪДАЛАР ҚАЧОНГАЧА?

Қиличини яланғочлаб қиш кириб келаяпти. Мактаб ва боғчаларда унга ҳозирлик кўрилмоқда, баъзиларида бу иш бажариб бўлинган, бошқаларида иситиш воситалари ишламайди.

Биз яқинда Избоскан районидаги Мичурин номли 21-ўрта мактабда бўлдик. У жорий йилнинг апрелида ишга туширилганидан хабардормиз, бинобарин камчиликлардан холи бўлса керак, деб ўйлаган эдик. Афсус, ўйларимиз сароб бўлиб чиқди.

— Режадаги 417 ўринли мактаб биносини 119-хўжаликлараро механизациялашган кўчма колонна қурувчилари ана битирамиз, мана битирамиз, деб муддатидан олти ой кечикиб фойдаланишга топширдилар, — дейди мактаб директори ўринбосари Эргаш Ҳожиматов. — Яна чала-чулпалари билан. Ёзда тўғрилаб берамиз, деб қуюқ ваъда беришганди. Ёз тугаганига уч ой бўлди. Ҳозирча фақат ваъда олаяпмиз. Амалий ишга қачон ўтилади, билолмай турибмиз.

Мактабда иситиш воситалари ишламайди. У фойдаланишга топширилмасданоқ қозонлардан бири ёрилиб кетган. Канализация ишдан чиққан. Кино қўйиш ускуналари чанг босиб ётибди, уларни монтаж қилишга ҳам ваъда берилган. Ҳатто бино сувоқлари кўчиб кетган. Билим маскани ишга тушганига эса атиги етти ой бўлди.

Мактабда 592 ўқувчи икки сменада таълим олмоқда. Яъни, бино ишга тушгунча гуваладан қурилган бинода, унга сиғмаган синфлар эса дала шийпонларида машғулот ўтказарди. Қўш қаватли мактабга ўтишгач, мана бу ташвишларга рўбарў бўлиб туришибди.

Қачонгача қишлоқлардаги мактабларга панжа орасидан қаралади? Юқорида тилга олинган ташкилот раҳбарларида сўз ва иш бирлиги борми? Ўқитувчи ва ўқувчиларнинг бу саволларига улар қандай жавоб бераркинлар?

М. ТЎХТАНАЗАРОВ.

Китоб жавонингизга

ТАРИХЧИ НИГОҲИ

Профессор Файзулла Бўрибоевич Исҳоқов теран фикрли, ҳақиқатни тарих кўзи билан кузатувчи олимлардан. Яқинда нашрдан чиққан «Ўтмиш тарихчи нигоҳида» («Прошлое глазами историка») илмий-оммабоп китобини варақлар эканмиз, бунга яна бир бор шоҳид бўлдик.

Рисоланинг ҳажми унчалик катта бўлмаса-да, у йирик бир даврни ўз ичига қамраб олган. Биринчи бўлимда ўзбекистонлик меҳнаткашларининг Улуғ Октябргача бўлган ёрқин ва оғир турмуш тарзи ҳаққоний тарихчи-олим нигоҳидан ўтказилади. Бунда қарийб бир ярим асрлик (Улуғ Октябрга қадар) воқелик, яъни Россия ўлкаси билан дўстона савдо-сотиқ ишлари олиб бориш ва сўнгра 1850-60 йилларга келиб чоризм томонидан унинг босиб олиниши лўнда ва мантиқий ифодаланган.

Бу ҳаққоний хулосани Файзулла Бўрибоевич ўртаосиёлик машҳур олимлар И. С. Брагинский, С. Ражабов, В. А. Ромодин ва Н. В. Пясковский фикрлари орқали берар экан, рус ишчилари ва рус революционерларининг ижобий таъсири ҳақида ҳам тўхталади.

Китобнинг кейинги уч бўлимида олим Улуғ Октябрнинг жумҳуриятимиз аҳлига янги совет турмуш тарзида кириб келишини, унинг шаклланишини, 30-йиллардан бошлаб қисман мустаҳкамлана бориш тажрибасини ҳикоя қилади. Шуниси қувонарлики, ҳар бир тарихий воқеликда «ҳаммаси яхши», «ҳаммаси юз фоиз ҳал бўлган», «ўзбекистонликлар социализмни тўла қурди» каби юзаки таъбирларга чек қўйилиб, чин ҳақиқат баён қилинади.

Муаллифга икки тилагимиз бор: биринчиси — зудлик билан китобнинг қолган қисмини, яъни 30-йиллардан ҳозирги пайтгача бўлган даврни яратиб, ўқувчиларга етказиши лозим. Иккинчиси — мазкур илмий-оммабоп китоб жумҳуриятнинг давлат тили — ўзбек тилида чоп қилиниши керак. Боиси «Ўзбекистон халқлари тарихи»ни ўрганишга ҳозирги кунда алоҳида эътибор берилмоқда. Зеро, ўз она тарихини билмаган миллат ёки элат ўзгалар тарихини қадрлай билармиди!!

К. НОРМАТОВ,
тарих фанлари доктори-профессор.

Спортчилар ҳаётидан

ИХЛОС

Зомин райони биринчилигида кўпинча «Хоразм» давлат хўжалиги футболчилари, курашчилари ва шахматчилари ҳақида сўз боради. Бу бежиз эмас. Чунки ана шу совхозда жисмоний тарбия ва спортга жиддий муносабатда бўлишади, бошқа хўжаликлардагилар уларга ҳавас қилишади. Қишлоқ ёшлари учун аҳамияти катта бўлган бу муҳим иш сусаймаслиги учун спорт соҳасига давлат хўжалиги партия қўмитаси котибининг ўринбосари Мусурмонқул Қрузматов масъул этиб тайинланган. У Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш инженерлари институтини битирган, ёш мутахассис, яхши футболчи, армияда ўзининг артиллерия бригадаси командасида сўл қанот ҳужумчиси бўлиб ўйнаган.

Хўжалик раҳбарлари ва партия ташкилоти спорт мутасаддисини танлашаётганда унинг ана шу фазилатларини ҳисобга олишган эди. Адашмаган эканлар. Мусурмонқул ўз вазифасини уддалади. Бундан ташқари спорт ишларини моддий жиҳатдан қўллаб-қувватлаш учун касаба уюшмаси қўмитаси раиси Абдулазиз Ўринов ҳамда кадрлар бўлими бошлиғи Олимжон Кенжаев ҳам масъул ҳисобланадилар. Олимжон спортга жуда ишқивоз, баъзи-баъзида давлат хўжалигининг майдонида ёш пахтакорлар билан бирга тўп суради. Бундай ҳамкорликнинг фойдаси оз эмас. Спортга жиддий муносабат уч йил деганда ўз самарасини берди. Кучли футбол командаси район мусобақаларида муваффақиятли қатнашиб, кейинчалик вилоят турнирларида иштирок эта бошлади. Волейбол командаси ҳам чакки эмас, шахматчилар эса районнинг мукофотларини қўлга киритиб, учинчи разрядли бўлдилар.

— Совхоз футбол командасида четдан келганлар ҳам бўлса керак? — деб сўрарсиз. Асло, бегоналар йўқ. Ҳаммаси маҳаллийлар, хўжаликдагилар. Мана бир неча ўйинчининг исм-шарифлари, уларни кундузи кетмон билан далада, мой теккан комбинезон билан марказий таъмирлаш устахонасида кўриш мумкин. Футболчилар — 17 киши. Команда сардори—сувчи Раҳмат Солиев, дарвозабон — тракторчи Раҳим Дадабоев, ҳужумчи—устахона ишчиси Ҳабибулло Охунов, сўл ҳужумчи эса механизатор Мамараим Қайдақулов...

Барча анжомларни — кийим, тўп, бутса, гетра, дарвоза тўрларини хўжалик олиб берган. Совхоз яқинда район спорт қўмитасининг фахрий ёрлиғи билан мукофотланган курашчиларни ҳам зарур анжомлар билан тўла-тўкис таъминлади. Шахматчиларнинг ҳам, бошқа спортчиларнинг ҳам илтимосини рад этиш йўқ. Мусобақаларга сафар қилиш учун транспорт керакми — марҳамат. Овқатланиш ҳам муаммо эмас. Футбол майдонини тартибга келтириш, стадионни таъмирлаш зарур эди, яна маблағ аяшмади.

Йигитлар эса нонхўр бўлиб юришмайди. Қўлларидан анча иш келади. Стадион ва спорт майдончасини тартибга солишда хўжалик шаҳарчаси аҳли баравар иштирок этди.

Кузда футбол майдончасига чим ёткизиб, ўт экишди, спортчилар учун кийиниш хонаси ўрнатишди, ишқибозлар учун ўриндиқлар ясашди. Бу ерда ҳақиқий футбол ўйнашга жиддий аҳд қилишган. Ўйлаймизки, маҳаллий стадион кўп ўтмай мусобақада иштирок этиш учун районнинг барча спортчиларини қабул қила олади. Бунга ҳамма шарт-шароит бор.

Қаердаки спортга эътибор жиддий бўлса, ўша жойда одамларнинг сиҳат-саломатлигини қадрлашаяпти, деяверинг.

О. АДИЯНОВ.

Муҳаррир вазифасини бажарувчи Н. ЁҚУБОВ.

Ойнаи жаҳонда

13 ДЕКАБРЬ, ПАЙШАНБА

● ЎзТВ I

11.25 Кўрсатувлар тартиби.
11.30 «Узоқ йўлдаги учрашувлар». Болалар учун фильм.
12.00 «Таушен». Телефильм.
12.30 Такрорий фильмлар экрани. «Мудҳиш хато». Бадиий фильм.

* * *

18.00 Кўрсатувлар тартиби.
18.05 Янгиликлар.
18.10 «Шоҳ ва қовун». Мультфильм.
18.25 Баскетбол бўйича ССЖИ чемпионати. «Узстроймеханизация» (Тошкент) — Киев Армия спорт клуби.
19.05 «Ҳуқуқ ҳаётимизда».
19.30 «Ахборот» (рус тилида).
19.45 «Фармон ва ижро».
20.00 «Қўшиқ айтиш орзуим». Мусиқий кўрсатув.
20.30 «Ахборот».
20.50 «Мусиқа истиқболи эгалари». Мухтор Ашрафий номидаги Тошкент Давлат консерваторияси талабалари билан мусиқий учрашув.
21.30 Москва. «Время».
22.00 «Жадвалдан ташқари поезд». Бадиий фильм (Одесса киностудияси).
23.20 Эртанги кўрсатувлар тартиби.

● ЎзТВ II

19.00 Кўрсатувлар тартиби.
19.05 Туркистон ҳарбий округи ҳаётидан лавҳалар (рус тилида).
20.05 «Булоқ бошидаги кўзача». Телефильм.
20.35 «Дўстлик» студияси кўрсатади. «Безнен мирас». Татар композитори С. Сайдашевнинг 90 йиллигига.
21.15 «Сукут сақлансин, ёзаяпмиз!». Телефильм.

ДУШАНБЕ КЎРСАТАДИ:

21.30 Москва. «Время».
22.00 XII чақириқ Тожикистон ССЖ Олий Кенгашининг тўртинчи сессиясида.
23.00 «Чашни камолот». С. Айний номидаги академик опера ва балет театрининг 50 йиллигига бағишланади.

● МТ I

7.00 «120 минут».
9.00 «Шантаж». Беш серияли телевизион бадиий фильм премьераси. 4 ва 5-сериялар.
11.55 Болалар соати (инглиз тили дарси билан).
12.55 Коллаж.
13.00 «Время».
13.40 Шахмат бўйича жаҳон чемпионатида.
13.55 «Бор бўл, мусиқа!» Москва — Варшава телекўприги.

* * *

17.05 «Кўлқоп». Мультфильм.
17.15 «Мусиқий хазина». Л. Бетховен. 3-Қаҳрамонлик симфонияси. «Гевандхауз-оркестри» ижро этади. Дирижёр — Курт Мазур.
18.05 «...16 ёшгача ва ундан катталар».
18.50 Долзарб интервью.
19.00 «Время».
19.30 «Ишбилармон курьер».
19.55 «Шантаж». Беш серияли телевизион бадиий фильм премьераси. 5-серия.
21.30 «Время».
22.00 Союзлар уйининг Колонна залида баянчи-аккордеончилар I халқаро танловининг якунловчи концерти.
24.00 «ТСН».
00.15 Шахмат бўйича жаҳон чемпионати.

● МТ II

9.00 Эрталабки бадантарбия машқлари.

Ўқув программаси

9.15 «Леннаучфильм» киностудиясининг фильмлари. «Мулоҳаза».
9.35, 10.35 Табиатшунослик. 4-синф. Текислик, тепалик, жарлик, тоғ.
10.05 Испан тили. 1-йил шуғулланаётганлар учун.
11.05 Испан тили. 2-йил шуғулланаётганлар учун.
11.35, 12.35 Адабиёт. 10-синф. М. Е. Салтиков-Шчедрин. «Эртаклар».
12.05 «Бурда моден» таклиф этади...».
13.05 Ритмик гимнастика.
13.35 Такрорий телефильмлар сеанси. «Дала ҳовли воқеалари». 7-серия— «Ютуқлар кўргазмаси».

* * *

17.25 Л. Тимофеева чалади (фортепьяно).
18.25 «Қарама-қаршиликлар проспекти» (Воронеж).
18.55 Коллаж.
19.00 «Время» (сурдо таржимаси билан).
19.30 Ритмик гимнастика.
20.10 Тунингиз хайрли бўлсин, кичкинтойлар! «Қўлбола эртаклар».
20.25 «Америкадан мактублар». 2-кўрсатув.
21.25 «Русичи» фольклор ансамбли ижро этади. Вильнюсдан кўрсатилади.
22.00 Информацион программа.
24.00 ССЖИ Олий Кенгашининг сессиясида.

«ҚИШЛОҚ ҲАҚИҚАТИ»—«СЕЛЬСКАЯ ПРАВДА»
Газета Центрального Комитета Компартии Узбекистана
Выходит на узбекском и русском языках.

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700083, ТОШКЕНТ, ЛЕНИНГРАД КЎЧАСИ, 32

ТЕЛЕФОНЛАР: Муҳаррир ўринбосарлари — 33-44-43, 32-56-21, 33-16-27-, 32-54-41, Масъул котиб — 33-09-93, 32-56-26. Масъул котиб ўринбосарлари — 32-56-25, 32-54-48, 32-54-47. Партия турмуши бўлими — 33-54-33, 32-56-22. Совет қурилиши бўлими — 32-56-34. Деҳқончилик бўлими — 32-54-51. Чорвачилик бўлими — 32-56-33. Қишлоқ қурилиши бўлими — 32-54-44. Маданият, адабиёт ва санъат бўлими — 33-54-33. 32-56-36, Ахборот ва спорт бўлими — 32-54-46, 32-56-39. Хатлар ва оммавий ишлар бўлими — 32-54-52. Таржима бўлимлари — 32-56-31, 32-54-54, 32-54-55, 32-56-28. Иллюстрация бўлими — 32-58-79. Эълонлар бўлими — 33-81-42.

Д. 1987.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. Тошкент шаҳри.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12